

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské výchovy

**RODINA JAKO SPOLEČNÉ TÉMA
VE VÝUCE NÁBOŽENSTVÍ
A VÝCHOVĚ K OBČANSTVÍ**

Diplomová práce

Autor: Marie Ivičičová

Vedoucí práce: Mgr. Alice Košárková, Ph.D.

Olomouc 2023

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury pod vedením Mgr. Alice Košárkové, Ph.D.

.....

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Alice Košárkové, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce, za její pomoc, ochotu, cenné rady, trpělivost a veškerou další podporu.

Obsah

Úvod	8
1 Rodina	9
1.1 Rodina pohledem státu	9
1.2 Rodina pohledem římskokatolické církve	11
1.3 Rodina v současném světě – střet pohledů	14
1.3.1 Forma soužití	15
1.3.2 Matky samoživitelky	15
1.3.3 Soužití mladých lidí před svatbou	16
1.3.4 Sexuální život mimo manželství	16
1.3.5 Rozvody	17
1.3.6 Registrované partnerství – manželství pro všechny	19
2 Průřezová témata	21
2.1 Jak pracovat s průřezovými tématy	22
2.2 Osobnostní a sociální výchova (OSV)	23
2.3 Výchova demokratického občana	23
2.4 Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech	24
2.5 Multikulturní výchova	24
2.6 Environmentální výchova	25
2.7 Mediální výchova	26
2.8 Rodina v průřezových tématech	26
3 Výchova k občanství	28
3.1 Výchova k občanství v RVP	29
3.1.1 Člověk ve společnosti	29
3.1.2 Člověk jako jedinec	31
3.1.3 Člověk, stát a hospodářství	31
3.1.4 Člověk, stát a právo	31

3.1.5 Mezinárodní vztahy, globální svět.....	32
3.2 Nakladatelství Fraus	32
3.2.1 Šestá třída.....	33
3.2.2 Sedmá třída	34
3.2.3 Osmá třída.....	35
3.2.4 Devátá třída	35
3.2.5 Téma rodiny v učebnicích nakladatelství Fraus.....	36
3.2.6 Zhodnocení učebnic nakladatelství Fraus jako celku	37
3.3 Nakladatelství Nová škola, s.r.o.	38
3.3.1 Šestá třída.....	38
3.3.2 Sedmá třída	39
3.3.3 Osmá třída.....	39
3.3.4 Devátá třída.....	40
3.3.5 Téma rodiny v nakladatelství Nová škola.....	40
3.3.6 Zhodnocení učebnic nakladatelství Nová škola, s.r.o.	41
3.4 Nakladatelství Taktik.....	42
3.4.1 Šestá třída.....	42
3.4.2 Devátá třída.....	43
3.4.3 Téma rodiny v pracovních sešitech nakladatelství Taktik.....	43
3.4.4 Zhodnocení pracovních sešitů Taktik	43
4 Výuka náboženství	45
4.1 Výuka náboženství a Školský zákon	45
4.2 Dokumenty pro náboženské vzdělávání	46
4.3 Osnovy k výuce náboženství	47
4.4 Učebnice do hodin římskokatolického náboženství	48
4.4.1 Učebnice nakladatelství Portál.....	49

4.4.2 Metodiky a pracovní listy k výuce náboženské výchovy Kartuziánského nakladatelství	50
4.4.3 Učebnice od P. Jiřího Plhoně.....	52
4.4.4 Napříč dějinami.....	53
4.5 Průřezová témata v učebnicích náboženství	54
5 Co spojuje učebnice výchovu k občanství a náboženství	57
5.1 Šestá třída	57
5.2 Sedmá třída	58
5.3 Osmá třída.....	59
5.4 Devátá třída.....	60
5.5 Zhodnocení tabulek	61
5.6 Porovnání z hlediska témat.....	62
5.7 Porovnání z pohledu průřezových témat	64
5.7.2 Výchova demokratického občana	66
5.7.3 Multikulturní výchova	67
5.7.4 Mediální výchova.....	68
6 Výukový plán do hodin náboženství na téma Rodina.....	69
6.1 Návrh výukového plánu do hodin náboženství pro šestou třídu	70
6.1.1 Manželství	71
6.1.2 Rodina	73
6.1.3 Rodokmen	76
6.1.4 Rituály v rodině.....	78
6.2 Návrh výukového plánu do hodin náboženství pro sedmou třídu	80
6.2.1 Role v rodině.....	81
6.2.2 Společný život a volný čas.....	83
6.3 Návrh výukového plánu do hodin náboženství pro osmou třídu.....	85
6.3.1 Partnerství	86

6.4 Návrh výukového plánu do hodin náboženství pro devátou třídu.....	88
6.4.1 Manželství.....	89
6.4.2 Registrované partnerství	91
Závěr.....	92
Bibliografie.....	94
Seznam použitých učebnic	96
Učebnice občanské výchovy	96
Učebnice náboženství	96
Seznam tabulek a grafů	98
Přílohy	99

Úvod

Často se používá spojení rodina základ společnosti. Co je to vlastně rodina, jak je zahrnuta v českém právní řádu, jak se na ni dívá římskokatolická církev? Jak se s tématem rodiny setkávají děti na základních školách v hodinách občanské výuky a v hodinách náboženství? Na tyto otázky chceme nalézt odpověď, společně s tím, zda je toto téma dostatečně obsaženo v konkrétních učebnicích občanské výuky a v učebnicích náboženství.

V této práci se zaměříme na analýzu rodiny z pohledu českého právního řádu a také z pohledu římskokatolické církve. Dále budeme věnovat pozornost různým formám rodiny, a to na konkrétní formy soužití. Na rodinu se také podíváme vzdělávání na základní škole a to konkrétně na druhém stupni, jehož žáci jsou skupinou, u které budeme hledat nakolik je téma rodiny obsahem průřezových témat a jak je konkrétní téma rodiny prezentováno ve výuce.

Tématu rodiny se na 2. stupni základní školy nejvíce dotýká předmět občanská výchova a také v nepovinném předmětu náboženství. Zaměříme se proto i na jednotlivé učebnice do předmětu občanská výchova a také do předmětu náboženství. Nejprve budou zanalyzovány učebnice, které se tomuto tématu věnují a bude představeno, jakým způsobem je v nich rodina prezentována. Analýza bude představena z hlediska jednotlivých učebnic dle tříd druhého stupně základní školy s cílem porovnat, zda a popřípadě jak se probírané téma v hodinách občanské výchovy propojují s probíranými tématy v hodinách náboženství.

Po analýze učebnic občanské výchovy a náboženství se zaměříme na problematiku propojení téma rodiny v hodinách občanské výchovy a v hodinách náboženství a v návaznosti na zjištění se pokusíme navrhnout konkrétní výukový plán, který by mohl být využíván jak v hodinách občanské výchovy, tak v hodinách náboženství.

1 Rodina

Společenství lidí, kteří k sobě patří, nazýváme rodinou. Rodina je základním článkem státu, ale také církve. Představy o rodině si neseme již z raného dětství, ty si následně přenášíme do dospělosti. Veškeré vlastnosti a cíle manželství a rodiny si přebíráme od svých rodičů a tento model si neseme až do dospělosti.¹

Jaká tedy rodina je a je rozdíl mezi tím, jak se na rodinu dívá církev a jak stát nebo rodinu vidí církev i stát stejně? O tom budou pojednávat následující řádky.

1.1 Rodina pohledem státu

Při hledání definice rodiny se zjistí, že český právní řád rodinu vůbec nedefinuje. Občanský zákoník definuje jenom manželství § 655 „*Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.*“² V občanském zákoníku nalezneme v § 690 uspokojování potřeb rodiny, v § 692 rozhodování o záležitostech rodiny, v § 693–695 obstarávání záležitostí rodiny a § 700, který vymezuje Rodinný závod. Definice rodiny se však v Občanském zákoníku nenalézá.

Když zapátráme v minulosti, tak zjistíme, že dříve tomu tak nebylo. V Obecném zákoníku občanském ze dne 1. června 1811 č. 946 sb. zák. soud., ve znění pozdějších změn a doplňků, definici nalezneme v § 40, ve znění „*Rodinou se rozumějí rodičové se všemi svými potomky. Poměr mezi těmito osobami se nazývá příbuzenstvím, poměr však, který vzniká mezi jedním manželem a příbuznými druhého manžela švagrovstvím.*“ Tento zákoník však svou platnost ztratil 31. 12. 1965³ Od té doby v žádném zákoníku definici rodiny nenajdeme.

¹ SLAVÍK, Michael, Manželství – od snů k realitě. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském. 1998, s. 54.

² 89/2012 Sb. Občanský zákoník (nový). Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CZ, s.r.o.2010 [cit. 10. 1. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>.

³ Beck-online – beck-online [online]. Copyright © 2009 [cit. 12. 1. 2023]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjygyv6ojugywtcna>.

Zákon o rodině nám v § 1 vyčleňuje, co je to manželství: „*Manželství je právní vztah mezi mužem a ženou, založený způsobem, který stanoví zákon.*“⁴ Dále píše, že „*hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí.*“⁵ Zákon ukládá oběma manželům povinnost se o rodinu starat stejným dílem, avšak to může být ovlivněno dle možností a schopností každého z nich. Oba rodiče se mají podílet na výchově svých dětí.⁶ Manželům je povoleno se navzájem zastupovat v běžných záležitostech.⁷

V zákoně dále objevíme další práva a povinnosti rodiny: rodiče mají chránit zájmy svého dítěte, rodiče mají být pro své děti vzorem. Svě nezletilé děti musí zastupovat při různých právních úkonech⁸. Avšak jen tehdy, nejedná-li se o záležitosti, které se týkají právních úkonů, které se zabývají vztahy mezi dětmi a rodiči.⁹ Děti naopak mají povinnost rodiče respektovat a ctít,¹⁰ rodičům dle svých schopností pomáhat a dle svých možností, pokud již jsou výdělečně činné, přispívat na chod domácnosti.

Sociologická encyklopedie označuje rodinu jako „obecně původní a nejdůležitější společenskou skupinu a instituci, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou.“¹¹ Hlavním posláním rodiny je „reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, respektive socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.“ Tím dává rodina základ pro společnost, děti tak přebírají vzorce chování svých rodičů.¹²

Sociologický slovník uvádí, že rodina je „forma dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím.“¹³ Dále slovník uvádí, že rodinu tvoří rodiče a děti s výchovnou a reprodukční funkcí a se společnými znaky jakou jsou např. společné bydlení a příslušnost k jedné rodinné příbuzenské linii.¹⁴

⁴ *Zákon o rodině: Komentář o předpisy souvisící.* In: Praha: Linde Praha, 2005. § 1.

⁵ *Zákon o rodině: Komentář o předpisy souvisící.* In: Praha: Linde Praha, 2005. § 1.

⁶ *Zákon o rodině: Komentář o předpisy souvisící.* In: Praha: Linde Praha, 2005. § 19.

⁷ *Zákon o rodině: Komentář o předpisy souvisící.* In: Praha: Linde Praha, 2005. § 21.

⁸ *Zákon o rodině: Komentář o předpisy souvisící.* In: Praha: Linde Praha, 2005. § 36.

⁹ *Zákon o rodině: Komentář o předpisy souvisící.* In: Praha: Linde Praha, 2005. § 37.

¹⁰ *Zákon o rodině: Komentář o předpisy souvisící.* In: Praha: Linde Praha, 2005. § 35.

¹¹ Rodina – Sociologická encyklopedie. [online]. [cit. 15. 1. 2023]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Rodina>.

¹² Rodina – Sociologická encyklopedie. [online]. [cit. 15. 1. 2023]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Rodina>.

¹³ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník.* Praha: Portál, 2001. s. 206.

¹⁴ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník.* Praha: Portál, 2001. s. 206.

1.2 Rodina pohledem římskokatolické církve

Papež Pius XII. označil rodinu ve své promluvě na kongresu 26. listopadu 1951 jako sociální instituci, která leží Církvi nejvíce na srdci. Rodina tedy má v Církvi nacházet podporu, ochranu, ale i obranu ve všech jejích funkcích.¹⁵

Druhý vatikánský koncil označuje Boží lid, který má vlastní dar, který vychází ze způsobu života, tím darem je manželství. Z manželství „vzchází rodina, v ní se rodí noví občané lidské společnosti a milostí Ducha svatého se při křtu stávají Božími dětmi.“¹⁶

V dekretu **Apostolicam octuositatem** jsou manželé ti, kteří jsou prvními hlasateli víry. Pro všechny členy rodiny by měli být svědky milosti a víry. Manželé projevují vlastním životem a také potvrzují posvátnost a nerozlučnost svého manželského svazku. Svě děti vychovávají ke křesťanskému životu a brání důstojnost rodiny¹⁷. Od Boha získává rodina poslání být buňkou společnosti, to projevuje vzájemnou láskou a modlitbou.¹⁸ Dále se v tomto dokumentu uvádí, aby si rodiny navzájem pomáhaly, ujímaly se opuštěných dětí nebo přijímaly ty, kteří přichází.¹⁹

Jan Pavel II. ve své apoštolské adhortaci **Familiaris consortione** ze dne 22. listopadu 1981 upozorňuje, že celá společnost, ale i kultura prochází velkými změnami. Rodiny jsou tedy zmatené, zda si mají zachovat své hodnoty, jiné ztrácí jistotu a pochybují o tom, jaký úkol rodina vůbec má.²⁰ Jan Pavel II. se dále zmiňuje, že meziosobní vztahy se vytváří hlavně v rodině a v manželství.²¹ Rodina má čtyři všeobecné úkoly: účast na vývoji společnosti, účast na životě a poslání církve, vytváření osobního společenství a služba životu.²² Společenství v rodině můžeme s velkým sebezáporem a s obětí dále zdokonalovat a udržovat. To však vyžaduje ochotu všech členů rodiny na vzájemném porozumění a odpuštění.

¹⁵ LEV XIII. Encyklika *Arcanum divinae sapientiae*. In SKOČOVSKÝ, Karel, ed. *Enchiridion dokumentů církve o manželství, rodině a důstojnosti lidského života. I*. Brno: Akademie kanonického práva, 2018. s. 115.

¹⁶ *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* 48. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. s. 48.

¹⁷ *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*.

¹⁸ *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* 48. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. s. 397.

¹⁹ *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* 48. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. s. 397.

²⁰ JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *Familiaris consortio*. Praha: Zvon, 1992. čl. 1.

²¹ JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *Familiaris consortio*. Praha: Zvon, 1992. čl. 15.

²² JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *Familiaris consortio*. Praha: Zvon, 1992. čl. 44.

Posilou pro křesťanské rodiny je přijímání svátostí, aby zvládaly všechny překážky a směřovaly do společenství v Božím pokoji.²³

Rok 1994 byl označen jako rok rodiny. Při této příležitosti 2. února 1994 píše Svatý otec Jan Pavel II. dopis rodinám **Gratissimum sane**. Rodinu zde Jan Pavel II. označuje jako tu nejdůležitější cestu, která je jedinečná a neopakovatelná.²⁴ Ve svém dopisu se k rodině obrací jako k domácí církvi, která nemá zapomínat na modlitbu. Rodinám připomíná jejich původ v Písmu svatém, připomíná lásku, nerozlučitelnost a odpovědnost za výchovu jejich dětí. Nezapomíná ani na práva rodiny a její postavení ve společnosti. Na konci dopisu připomíná, ať Svatá rodina je vzorem každé rodiny.²⁵

V roce 2013 papež František napsal apoštolskou exhortaci **Evangelii gaudium** o hlásání evangelia v současném světě. V té se zmiňuje, že tak jako všechna společenství a všechny vztahy prochází rodina velkou sociální krizí.²⁶ Manželství se tak často bere jako forma citového uspokojení, které si může kdokoliv a jakkoliv upravit a chybí v něm „milostný sentiment.“²⁷ Dnešní postmoderní životní styl „znetvořuje rodinné svazky.“²⁸ Papež František tedy vyzývá, aby se budovaly mosty u všech vztahů ve společnosti.²⁹ Rodinu označuje místem, kde je dobré uchovávat víru, a hlavně v ní nalézat radost.³⁰

V letech 2014–2015 se papež František při svých středečních katechezích věnuje rodině a manželství. Celá tato katecheze reaguje na synodu o rodině, která byla v těch chvílích uzavřena a výsledky zveřejněny.³¹ První dva cykly jsou věnovány jednotlivým členům rodiny: matkám, otcům, dětem, sourozencům, prarodičům apod. Třetí cyklus je věnován životu

²³ JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *Familiaris consortio*. Praha: Zvon, 1992. čl. 21.

²⁴ JAN PAVEL II. Dopis rodinám *Gratissimum sane*. In SKOČOVSKÝ, Karel, ed. *Enchiridion dokumentů církve o manželství, rodině a důstojnosti lidského života. II*. Brno: Akademie kanonického práva, 2018. s. 97.

²⁵ JAN PAVEL II. Dopis rodinám *Gratissimum sane*. In SKOČOVSKÝ, Karel, ed. *Enchiridion dokumentů církve o manželství, rodině a důstojnosti lidského života. II*. Brno: Akademie kanonického práva, 2018. s. 98.

²⁶ JAN PAVEL II. Encyklika *Evangelium vitae*. In SKOČOVSKÝ, Karel, ed. *Enchiridion dokumentů církve o manželství, rodině a důstojnosti lidského života. II*. Brno: Akademie kanonického práva, 2018. s. 187.

²⁷ FRANTIŠEK. *Evangelii gaudium: Radost evangelia: apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě*. Praha: Paulínky, 2014. čl. 66.

²⁸ FRANTIŠEK. *Evangelii gaudium: Radost evangelia: apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě*. Praha: Paulínky, 2014. čl. 66.

²⁹ FRANTIŠEK. *Evangelii gaudium: Radost evangelia: apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě*. Praha: Paulínky, 2014. čl. 67.

³⁰ FRANTIŠEK. *Evangelii gaudium: Radost evangelia: apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě*. Praha: Paulínky, 2014. čl. 86.

³¹ FRANTIŠEK. Encyklika *Arcanum divinae sapientiae*. In SKOČOVSKÝ, Karel, ed. *Enchiridion dokumentů církve o manželství, rodině a důstojnosti lidského života. III*. Brno: Akademie kanonického práva, 2018. s. 191.

v rodině. Papež František zdůrazňuje, že každou rodinu by měla provázet tři důležitá slova: „dovolíš?“, „děkuji“ a „promiň“.³² Abychom potřebně používali tato slova, je důležitá výchova. Rodina však neprožívá jenom krásné chvíle, ale prožívá také různá zranění, nemoci či jakýkoliv smutek. Vždy se máme na tuto rodinu dívat na tuto situaci Božím pohledem. Abychom byli těm, kteří nás potřebují vždy nablízku.³³

V dubnu 2016 vydal papež František svou apoštolskou exhortaci **Amoris laetitia**, která se věnuje lásce v rodině, dívá se na problémy rodiny a snaží se porozumět rozvedeným manželům, kteří začali nový manželský život v církvi. V úvodu této exhortace dává příklad rodiny v církvi a opírá se o stvoření světa, kdy Bůh stvořil člověka jako muže a ženu a kdy právě tento pár tvoří Boží obraz.³⁴ Papež František se hodně odvolává na Bibli a dává ji také za příklad. Evangelium nám má připomínat, že „*děti nejsou majetkem rodiny, ale mají před sebou svoji osobní životní pout*“.³⁵ Dobro rodiny není jen pro rodinou samotnou, ale je důležitá pro celý svět a pro celou církev.³⁶

Důležité je také neustále děkovat za dobré rodinné vztahy, za úctu k druhým a za posilu svátosti smíření a eucharistie, které pomáhají čelit různým výzvám v rodině a v manželství.³⁷ Krom posilování svátostmi je také dobré pěstovat sílu lásky, to vše rodinám napomáhá bojovat proti zlu, které nás potkává.³⁸ Děti, které rodiče přijímají, mají milovat ještě před tím, než senarodí, a ne je trestat za omyly.³⁹ Papež František nezapomíná ani na manžele, kterým to v životě nevyšlo a začali nový život po boku jiného člověka. Tito manželé by neměli být odsuzováni, ale přijímáni, jsou pořád součástí církve.⁴⁰ A právě rodina je kolébkou lidských hodnot, je to prostředí, kdy se učíme jeden druhému naslouchat.⁴¹

Katechismus katolické církve rodinu charakterizuje rozsáhlým 4. článkem, kde je vyloženo čtvrté přikázání Desatera Božích přikázání. V článku 2207 „*Rodina je základní*

³² FRANTIŠEK. Katecheze Svatého otce Františka o rodině a manželství. In SKOČOVSKÝ, Karel, ed. *Enchiridion dokumentů církve o manželství, rodině a důstojnosti lidského života. III.* Brno: Akademie kanonického práva, 2018. s. 225.

³³ FRANTIŠEK. Katecheze Svatého otce Františka o rodině a manželství. In SKOČOVSKÝ, Karel, ed. *Enchiridion dokumentů církve o manželství, rodině a důstojnosti lidského života. III.* Brno: Akademie kanonického práva, 2018. s. 240.

³⁴ FRANTIŠEK. Posynodální apoštolská exhortace *Amoris laetitia*. Praha: Paulínky, 2016. čl. 9.

³⁵ FRANTIŠEK. Posynodální apoštolská exhortace *Amoris laetitia*. Praha: Paulínky, 2016. čl. 18.

³⁶ FRANTIŠEK. Posynodální apoštolská exhortace *Amoris laetitia*. Praha: Paulínky, 2016. čl. 31.

³⁷ FRANTIŠEK. Posynodální apoštolská exhortace *Amoris laetitia*. Praha: Paulínky, 2016. čl. 38.

³⁸ FRANTIŠEK. Posynodální apoštolská exhortace *Amoris laetitia*. Praha: Paulínky, 2016. čl. 119.

³⁹ FRANTIŠEK. Posynodální apoštolská exhortace *Amoris laetitia*. Praha: Paulínky, 2016. čl. 166.

⁴⁰ FRANTIŠEK. Posynodální apoštolská exhortace *Amoris laetitia*. Praha: Paulínky, 2016. čl. 243.

⁴¹ FRANTIŠEK. Posynodální apoštolská exhortace *Amoris laetitia*. Praha: Paulínky, 2016. čl. 274.

*buňkou života společnosti. Je to přirozená společnost, v níž jsou muž i žena povoláni k tomu, aby se sobě navzájem dávali v lásce a v daru života. Autorita, stálost a prožívání vztahů v lůně rodiny tvoří základy svobody, bezpečnosti a bratrství v rámci společnosti. Rodina je společenství, v němž se lze již od mládí naučit mravním hodnotám, začít uctívat Boha a správně užívat svobody. Rodinný život je uváděním do života společnosti.*⁴²

Rodina je v **Kompendiu sociální nauky církve** označována jako svatyně života. Její fungování musí být založeno na pravém manželství. A manželé přijímají dar Boží, tím, že darují život.⁴³ Vzhledem k osobě je rodina důležitá a má ústřední postavení. Pro dítě vytváří takové životní prostředí, kde se rozvíjí jeho schopnosti a uvědomuje si svou důstojnost.⁴⁴

V dalších článcích Kompendia je rozvedeno, že by rodina měla žít takovým způsobem, aby si členové všímali ostatních osob kolem a pečovali o ně, ať už jsou mladé, staré, nemocné, tělesně postižené nebo chudé s odkazem na Jakubův list „*Ujímat se sirotků a vdov v jejich tísní a uchovat se neposkvrněný od světa*“, Jak 1,27.⁴⁵ Dále má být rodina chráněna a podporována sociálními opatřeními.

1.3 Rodina v současném světě – střet pohledů

V dnešním světě najdeme řadu forem partnerského soužití, přibývá však i počet lidí, kteří praktikují různé podoby osamělého rodičovství,⁴⁶ jedná se tak o rodiče, kteří jsou rozvedeni nebo ovdovělí. Také se jedná o svobodné matky, které žijí buď samotné bez jakéhokoliv partnera nebo s partnerem, který není biologickým otcem jejich dětí.⁴⁷

⁴² KKC čl. 2207.

⁴³ *Kompendium sociální nauky církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. čl. 230.

⁴⁴ *Kompendium sociální nauky církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. čl. 212.

⁴⁵ *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad*. 17. vydání (4. opravené vydání). Praha: Česká biblická společnost, 2021.

⁴⁶ KUCHAROVÁ, Věra. BARVÍKOVÁ, Jana. HÖHNE, Sylva. NEŠPOROVÁ, Olga. PALONCYOVÁ, Jana. VIDOVIČOVÁ, Lucie. *Zpráva o rodině 2020*. [online]. Copyright © [cit. 25. 2. 2023] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Zpr%C3%A1va+o+rodin%C4%9B+2020.pdf/c3bdc63d-9c95-497d-bded-6a15e9890abd>, s. 18.

⁴⁷ KUCHAROVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Zpráva o rodině 2020.*, s. 19.

1.3.1 Forma soužití

Podle ČSÚ je nejvíce uznávanou formou rodiny klasická rodina s trvalým manželstvím.⁴⁸ Některé páry se však obávají rozchodu, a tak spolu žijí páry sice v partnerství, ale beze sňatku. Někdy je také označujeme jako manželství na zkoušku. Často se však také setkáváme s matkami samoživitelkami, v menší míře s otci, kteří se sami starají o svou rodinu.

1.3.2 Matky samoživitelky

Často se setkáváme se samoživitelkami, převážně ženami, které žijí samotné se svými dětmi po rozchodu s partnerem nebo po rozvodu. Některé matky si však tento styl volí dobrovolně, kdy nemůžou najít vhodného partnera pro svůj život nebo se bojí trvalého svazku, a tak volí mateřství bez vázání se na biologického otce svého dítěte.⁴⁹

Katechismus katolické církve ve svém článku 2353 píše: „*Smilstvo je tělesné spojení svobodného muže se svobodnou ženou, kteří neuzavřeli manželství. Závazně odporuje důstojnosti osob lidské pohlavnosti, přirozeně zaměřené na dobro manželů, tak na plození a výchovu dětí.*“⁵⁰ Katolická církev povzbuzuje partnery, aby se partneři jeden druhému vzájemně odevzdali až po přijetí svátosti manželství.

Papež František však svobodné matky ve své encyklice *Amoris Leticia* neodsuzuje, ale přijímá a vyzývá také nás, abychom je přijímali.⁵¹ Často si svým chováním přivodili potíže, se kterými nyní bojují, a bez podpory ostatních by to nezvládly. Dále upozorňuje na osamocení dětí, které vyrůstají v těchto rodinách, kdy matka chodí do zaměstnání a nemůže své dítě svěřit další dospělé osobě. Vyzývá spíše k pochopení než ke kamenování.⁵²

⁴⁸ Český statistický úřad/ČSÚ [ONLINE]. Copyright © [cit. 26. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/121768528/13006920a01.pdf/5f986047-3692-4738-bd727d1bf68d?version=1.1>.

⁴⁹ KUCHAROVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCOVÁ a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Zpráva o rodině 2020*. s. 22.

⁵⁰ KKC.čl. 2353.

⁵¹ FRANTIŠEK. Posynodální apoštolská exhortace *Amoris laetitia*. Praha: Paulínky, 2016. čl. 197.

⁵² FRANTIŠEK. Posynodální apoštolská exhortace *Amoris laetitia*. Praha: Paulínky, 2016. čl. 49.

1.3.3 Soužití mladých lidí před svatbou

Mladí lidé se čím dál častěji uchylují ke společnému soužití před svatbou. Často se toto jejich společné bydlení označuje jako manželství na zkoušku. To představuje společné bydlení a do jisté míry také společné hospodaření. Toto společné soužití lidí má většinou společné rysy: odmítání založení manželství, potřeba volnosti, odmítání dlouhodobého závazku nebo například nevole spříznění obou rodin.⁵³ Volba pro tuto formu žití je z různých důvodů, například kvůli tomu, aby si na sebe zvykli, kvůli dokončení studia, získání ekonomické nezávislosti apod. Jedním z důvodů nesezdaných párů je i finanční zvýhodnění svobodné matky.⁵⁴ Právní řád tento způsob života nijak neupravuje, ale s jeho existencí v rodinném právu počítá.

Toto soužití však nese také svá úskalí. Společné soužití celkem dobře funguje, pokud jsou oba partneři zdraví, mají zaměstnání atd. Ovšem když přijdou první problémy, partnerství se rozpadá a většinou trpí slabší článek partnerů, většinou žena. Problémy se nachází v majetkových poměrech, přijde-li dítě, v nárocích na rodinné dávky apod.⁵⁵

U katolické církve ale opět narazíme. Katolická církev tento typ spoluzití neschvaluje. Papež Jan Pavel II. se tomuto tématu konkrétně věnuje ve své exhortaci. Manželství na zkoušku označuje jako jakési pokusy na lidských osobách, kdy vzájemné sebe darování je bez jakéhokoli časového omezení.⁵⁶

1.3.4 Sexuální život mimo manželství

S nesezdaným spoluzitím před svatbou úzce souvisí také sexuální život mimo manželství. Ať už se jedná o společném žití partnerů, anebo jen občasné setkávání párů, kteří k sobě patří či nikoliv. Ze strany státu tito lidé nic neporušují. Uspokojí svoje potřeby a touhy a jde se dál.

⁵³ SULLEROT, Évelyne. *Krize rodiny*. PRAHA: Karolinum, 1998.

⁵⁴ KUČAŘOVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Zpráva o rodině 2020*. s. 22.

⁵⁵ RAUSCHER, Anton. *Znovuobjevení rodiny*. Brno: CDK, 1996. s. 27–29.

⁵⁶ JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *Familiaris consortio*. Praha: Zvon, 1992. čl. 80.

Jiným pohledem se na to opět dívá katolická církev, která klade důraz na předmanželskou čistotu. Katechismus katolické církve nám v článku 2361 říká: „*Sexualita, při níž se muž a žena navzájem darují, je úkonem, který je vlastní a vyhrazený manželům.*“⁵⁷

Jan

Pavel II. ve své exhortaci *Familiaris consortio* udává, že toto manželské splynutí v jedno tělo musí být začleněno do lásky, kdy se muž a žena sobě odevzdávají až do smrti.⁵⁸

1.3.5 Rozvody

V poslední době mnohé rodiny prožívají krizi. Jak již bylo řečeno, děti pochází z rodin neúplných, kdy je absence jednoho z rodičů, často se o děti nestará ani jeden z rodičů a výchovu tak supluje prarodiče dítěte. Mladí lidé nevstupují do manželství, ale žijí spolu čím dál více bez jakéhokoliv svazku. Často tento svazek neuzavírají ani po příchodu jejich společného dítěte.

Podle učení katolické církve je manželství trvalé a nerozlučitelné.⁵⁹ Přesto čím dál více i katolických manželství prochází krizí a rozvádí se. Tito manželé musí řešit svůj svazek skrze civilní soudy, ale je možné se obrátit i na církevní soud a zažádat o zneplatnění manželství. Oba tyto systémy se navzájem doplňují. Církevní zneplatnění manželství se řídí Kodexem církevního práva.⁶⁰

Je-li v rodině nespravedlnost, převládá násilí, nedostatek úcty nebo podobné situace, kdy jeden z manželů trpí nebo tím trpí jejich děti, je rozvod nevyhnutelný. Často se také stává, že se pro rozvod rozhodne jen jeden z manželů a ten druhý trpí tímto rozhodnutím. Tyto osoby máme povzbuzovat na jejich cestě životem.⁶¹ Rozvedení, kteří již žijí v novém sňatku, by měli pocítit, že jsou stále součástí společenství církve.⁶²

Jestliže se manželé dostávají do krize, mohou jim pomoci různá pastorační centra pro rodinu. Tato centra nabízí pomoc různých psychologů a terapeutů, kteří společně s manželským párem či celou rodinou hledají různá východiska, ke zlepšení situace. Někdy však ani tato

⁵⁷ KKC čl. 2361.

⁵⁸ JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *Familiaris consortio*. Praha: Zvon, 1992.

⁵⁹ CIC. Kán. 1056.

⁶⁰ CIC. Kán. 1055–1165.

⁶¹ FRANTIŠEK. Posynodální apoštolská exhortace *Amoris laetitia*. Praha: Paulínky, 2016. čl. 242.

⁶² FRANTIŠEK. Posynodální apoštolská exhortace *Amoris laetitia*. Praha: Paulínky, 2016. čl. 243.

pomoc nestačí a manželé se přesto rozcházejí. Ani v tomto okamžiku se církev k rozvedeným párům neotáčí zády, ale přijímá je, modlí se za ně a poskytuje jim pastorační péči.

V diecézi plzeňské byl vydán při příležitosti první neděle postní, tedy 22. 2. 2023, pastýřský list biskupa Mons. Tomáše Holuba, který vyzývá všechny rozvedené páry znovu k účasti na svátostech. Pan biskup Tomáš Holub zde reaguje na apoštolskou exhortaci *Amoris laetitia* a pobízí manžele, aby opět měli možnost přijímat svátost smíření a eucharistii.⁶³ Tito lidé se tak mohou obrátit na svého kněze, který dále spolupracuje s diecézním soudem, a prokonzultují tak případné anulování sňatku. Jestliže však sňatek anulovat nelze, následně po dobu jednoho roku se mají rozvedené osoby setkávat s misionáři milosrdenství, kteří po roku doprovázení manželů uznají, že je v těchto lidech touha po slavení eucharistie. Toto vyjádření podají písemně diecéznímu biskupovi, který se následně sejde s manžely a rozhodne o trvalém „aktu milosrdenství“.⁶⁴

Nicméně stále převažující praxe v rámci římskokatolické církve v přístupu k rozvedeným není až tak přívětivá. Církev připouští „tělesné oddělení manželů a ukončení společného bydlení“,⁶⁵ avšak před Bohem jsou stále v manželském svazku. Rozvedení manželé nemůžou přistupovat ke svátosti eucharistie. Svátost smíření mohou přijmout, pokud projeví lítost a slíbí zdrženlivost ve svém životě. Dále nemohou vykonávat zodpovědné funkce v církvi.⁶⁶ Kněží a církev je však neopouští a projevuje jim svou starostlivost. Papež Jan Pavel II. v apoštolské exhortaci *Familiaris consortio* vybízí, aby se rozvedení i nadále pravidelně modlili a své děti vychovávali v křesťanské víře.⁶⁷

⁶³ Milosrdenství pro rozvedené – Diecéze plzeňská. Plzeňská diecéze – Oficiální stránky plzeňské diecéze římskokatolické církve – Diecéze plzeňská [online] Copyright © 2023 Oficiální stránky Plzeňské diecéze [cit.28. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.bip.cz/milosrdenstviprorozvedene>.

⁶⁴ Milosrdenství pro rozvedené – Diecéze plzeňská. Plzeňská diecéze – Oficiální stránky plzeňské diecéze římskokatolické církve – Diecéze plzeňská [online] Copyright © 2023 Oficiální stránky Plzeňské diecéze [cit.28. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.bip.cz/milosrdenstviprorozvedene>.

⁶⁵ KKC, čl. 2383.

⁶⁶ KKC, čl. 2384.

⁶⁷ JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *Familiaris consortio*. Praha: Zvon, 1992. čl. 84.

1.3.6 Registrované partnerství – manželství pro všechny

Byly zde zmíněny rodiny úplné, rozvedené, matky a vlastně i otcové samoživitelé, partnerské soužití, ale nebyly tu zmíněny osoby s homosexuálními sklony. Tito lidé mohou uzavřít registrované partnerství, které je v ČR platné od roku 2006.⁶⁸

Katolická církev uznává manželství mezi mužem a ženou, tudíž mezi osobami dvou odlišných pohlaví. Katolická církev tedy neuznává „manželství“ nebo jakýkoliv jiný svazek mezi stejným pohlavím. Těmto svazkům církevní představitelé nesmí žehnat ani je jinak podporovat.⁶⁹ K homosexuálům se však neotáčí zády. Církev se s těmito lidmi spíše učí pracovat, jejich počínání je sice hříšné, ale neodsuzuje jejich sklony.⁷⁰ ČBK dodává, že každý z nás, jestli jej přitahuje stejné nebo opačné pohlaví, potřebuje terapii – výchovu ke ctnostem. Což je konání skutků, jež ctnost představují. To konáme opakovaně za pomoci působení Ducha svatého. Abychom ctnost získali, je třeba trvale a opakovaně jednat.⁷¹ Pro lidi s homosexuálními sklony je důležité přátelství a společenství ostatních lidí.⁷²

Oblast homosexuality je místem střetů. Na lidi s odlišnou orientací se dívá rozdílným způsobem nejenom společnost, ale dochází i ke střetům mezi sekulární společností a církví. Také v církvi se nacházejí různé názory na tuto sexuální odlišnost. Projdeme-li si jednotlivé syntézy výstupů různých diecézních synod,⁷³ zjišťujeme, že je toto téma hodně diskutované. Tito lidé jsou často označováni jako vyloučená skupina. Toho si všímá i Česká biskupská konference, která vydala v lednu 2022 příručku pro Duchovní péči o osoby s homosexuálními sklony: pokyny pro pastorači. Zde právě upozorňuje, abychom tyto lidi z církve nevyčleňovali, ale je přijímali a byli jim oporou a otevřeně o těchto věcech mluvili.⁷⁴

Okolí homosexuálních párů ve společnosti nachází v současné době mnohá pochopení, podle průzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění 75 % dotázaných podporuje právo o uzavírání registrovaného partnerství a 60 % dotázaných podporuje adopci dětí

⁶⁸ 115/2006 Sb. Zákon o registrovaném partnerství. Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 5. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-115> . § 1.

⁶⁹ Duchovní péče o homosexuální sklony: pokyny pro pastorači s. 19.

⁷⁰ *Duchovní péče o osoby s homosexuálními sklony: pokyny pro pastorači*. str. 6.

⁷¹ *Duchovní péče o osoby s homosexuálními sklony: pokyny pro pastorači* str. 9.

⁷² *Duchovní péče o osoby s homosexuálními sklony: pokyny pro pastorači*, str. 11.

⁷³ Výstupy synodálního procesu z ostatních diecézí – Farnost Valašská Bystřice. Farnost Valašská Bystřice [online]. Copyright © 2023 Farnost Valašská Bystřice [cit. 5. 3. 2023]. Dostupné z: <https://farnostvb.cz/2022/06/13/vystupy-synodálního-procesu-z-ostatních-diecezí/>.

⁷⁴ *Duchovní péče o osoby s homosexuálními sklony: pokyny pro pastorači*.

homosexuálních partnerů.⁷⁵ Děti se do těchto rodin většinou dostaly z předchozího klasického manželství, umělým oplodnění, kde páry hledají otce – dárce nebo od roku 2016 je v ČR povolena homosexuálním párům adopce.

Podle studií, které publikovala Americká psychologická asociace, se nejčastěji uvádí, že rozdíly mezi dětmi, které pochází z heterosexuálních rodin, a dětmi, které pochází z homosexuálních rodin, jsou nepatrné. Například z výzkum z roku 2005⁷⁶ ukazuje, že děti, které vychovávají partneři stejného pohlaví jsou téměř ve stejné pohodě jako děti heterosexuálních rodičů.⁷⁷

Opačná zjištění však přináší například německá studie, která výše zmíněnou studii kritizuje téměř ze všech stran. Studii vytyká její krátkodobost, výběr rodin nebo třeba porušení základních pravidel společenských věd. Ve studii, kterou provedl Jeppe Rasmussen, se autor zabývá porovnáním různých výsledků, které byly za posledních pár let zveřejněny. Ve svém výsledku apeluje na absenci druhého pohlaví při výchově, poukazuje například na ohrožení blaha dětí. Dále uvádí, že se u dětí homosexuálních párů častěji vyskytuje porucha ADHD.⁷⁸ V závěru své práce však zdůrazňuje, že jsou zapotřebí další výzkumy. Za nejdůležitější dále pokládá podporu všech dětí, bez ohledu na rodinu, ve které jsou děti vychovávány.

Jak vidíme, každá studie nám ukazuje různé pohledy na tuto problematiku. Závěry jsou však nejednotné, a tak je potřeba dále zkoumat.

⁷⁵Postoje veřejnosti k právům homosexuálů – květen 2019 – Centrum pro výzkum veřejného mínění. [online]. Copyright © [cit. 6. 3. 2023]. Dostupné z:

https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4940/f9/ov190607.pdf.

⁷⁶Understanding sexual orientation and homosexuality. American Psychological Association (APA) [online]. Copyright © 2008 American Psychological Association [cit. 6. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.apa.org/topics/lgbtq/orientation>.

⁷⁷Understanding sexual orientation and homosexuality. American Psychological Association (APA) [online]. Copyright © 2008 American Psychological Association [cit. 6. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.apa.org/topics/lgbtq/orientation>.

⁷⁸ Gleichgeschlechtliche Elternschaft – Analyse neuer Studien. Deutsches Institut für Jugend und Gesellschaft/DIJG [online]. [cit. 6. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.dijg.de/homosexualitaet/adoptionsrecht/gleichgeschlechtliche-elternschaft/>.

2 Průřezová témata

Nedílnou součástí Rámcového vzdělávacího plánu pro základní vzdělávání jsou průřezová témata. Tato témata tvoří několik okruhů, které se zabývají aktuálními problémy současného světa.

RVP ZV vymezuje tato průřezová témata⁷⁹

1. Osobnostní a sociální výchova
2. Výchova demokratického občana
3. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
4. Multikulturní výchova
5. Environmentální výchova
6. Mediální výchova

Tyto okruhy rozvíjí osobnostní, morální a sociální vlastnosti a potřeby žáků. Mají žákům zdůraznit dnešní pohled na svět, ať už z hlediska globálního, multikulturního nebo demokratického či proevropského. Žáky dále vedou k pochopení důležitosti environmentálního jednání.⁸⁰ Ti dále získávají komplexní pohled na určitou problematiku, a tím se u nich formulují jejich postoje k daným věcem a dále získávají svůj hodnotový systém. Jejich osobnost je tak pozitivně obohacena v sociálních vztazích nejen ve škole.

Průřezová témata nám prochází napříč různými vzdělávacími oblastmi, které dále propojují a zároveň se stávají součástí běžného života, který je postaven na zkušenostech, které žák získal při kontaktu s prostředím, které jej obklopuje.

Hlavním smyslem průřezových témat je získávání zkušeností pro každodenní život, otevření perspektivy dalšího poznání, ale také doplnění vzdělávacího obsahu vyučovacích předmětů.⁸¹

⁷⁹ ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar, Pedagogika. Havlíčkův Brod: Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s., 2019. s. 99.

⁸⁰ HOLUBOVÁ, Renata a kol. Průřezová témata. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. s. 6.

⁸¹ PASTOROVÁ, Markéta. Odborný článek: Hodnocení průřezových témat. Metodický portál/Odborné články [online]. 31. 1. 2008 [cit. 25. 8. 2022] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/1950/HODNOCENI-PRUREZOVYCH-TEMAT.html>.

Průřezová témata mají jednotné zpracování. Obsah průřezových témat je rozpracován do tematických okruhů, čímž každý okruh nabízí činnosti, náměty či jiný způsob, jak téma zpracovat do osnov školy.

2.1 Jak pracovat s průřezovými tématy

Při zpracování průřezových témat a dále pro zpracování metodických materiálů je třeba dodržet několik zásad. Jednou z nich je hledání vhodných evaluačních nástrojů na úrovni žáka, třídy a školy. Dále je dobré si zformulovat, co se bude od žáků očekávat. Modelové příklady různě začleňovat do vzdělávacího obsahu oborů a různých projektů. Dalším z bodů je tematické okruhy dobře pochopit, chápat jejich specifika, hledat vhodné metody pro jejich výuku a volit vhodné formy práce. Podpořit týmovou spolupráci učitelů při přípravě a při výuce v modelových projektech.⁸²

Pro práci s průřezovými tématy vznikly tzv. Doporučené očekávané výstupy, což je ucelená metodická podpora pro vyučující. Jak již název napovídá, jedná se jen o doporučené výstupy, nejsou tedy závazné, jak je tomu u vzdělávacích oborů. V těchto materiálech nalezneme vždy pod názvem tématu jeho charakteristiku a doporučený očekávaný výstup, v němž je opět popsáno, co by tento výstup měl obsahovat, a následně obsahuje doporučené informační zdroje.⁸³

Záleží na škole, jakou formu zvolí, aby začlenila průřezová témata do výuky. Pro realizaci jsou doporučeny tři formy. První formou je, že si škola zvolí tato témata jako samostatný vyučovací předmět nebo zvolí formu různých školních projektů, kdy se vždy určitému tématu žáci věnují několik hodin nebo tomu věnují například celý den. Další formou je integrace tematického okruhu do vzdělávacího obsahu vyučovacích předmětů a poslední formou je kombinace obou uvedených možností.⁸⁴

⁸² PASTOROVÁ, Markéta. Odborný článek: Hodnocení průřezových témat. Metodický portál/Odborné články [online]. 31. 1. 2008 [cit. 12. 8. 2022] Dostupné z:

<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/1950/HODNOCENI-PRUREZOVYCH-TEMAT.html>.

⁸³ PASTOROVÁ, Markéta, Doporučené očekávané výstupy, Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2011.

⁸⁴ 6 Průřezová témata – DIGIFOLIO. Domů – DIGIFOLIO [online] 2. 1. 2016 [cit. 13. 8. 2022] Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view.php?id=10843>.

Při bližším pohledu na okruhy průřezových témat se zjistí, že jednotlivé okruhy nám přibližují určité situace ze života vždy z jiného úhlu.

2.2 Osobnostní a sociální výchova (OSV)

Tento okruh je zaměřen na osobnostní, sociální a mravní rozvoj.⁸⁵ Žákům pomáhá vést zodpovědný život ve společnosti a rozvíjí v nich sebedůvěru, zodpovědnost za své jednání a sebeúctu.⁸⁶ Vyučující pomocí různých modelových situací, různých her, diskusí a cvičení u žáků rozvíjí praktické životní dovednosti. OSV je hodně propojená s životem žáků, jestliže se vyučující snaží probírající témata zacílit na to, co zrovna žáci prožívají.

OSV přispívá k dobrým mezilidským vztahům, dává dobrý vhled pro získávání základních sociálních dovedností při řešení konfliktů a dalších složitějších situací. Pomáhá zvládat vlastní chování a dále pomáhá k porozumění sobě i druhým.

Z hlediska vyučujícího se při OSV stanovují cíle, a to buď krátkodobé, které cílí na konkrétní dovednosti, a dlouhodobé, kdy je zacíleno na změnu v postojích nebo v jednání žáků.⁸⁷ Při vedení OSV je vhodné dodržovat pravidla psychické bezpečnosti.⁸⁸

2.3 Výchova demokratického občana

Výchova demokratického občana, dále jen VDO, seznamuje žáky s tím, co je to demokracie. Žákům podává základní informace, které jim umožňují orientovat se v různých problémech a konfliktech demokratické společnosti. Dále umožňuje správný vhled do této situace a nabízí postoje, jak se na demokracii dívat, jak řešit různé problémy spojené s demokracií, a přitom zachovat lidskou důstojnost, práva a povinnosti.

⁸⁵ 6.1 Průřezová témata Osobnostní a sociální výchova – DIGIFOLIO. Domů – DIGIFOLIO [online] 19. 1. 2016 [cit. 18. 8. 2022] Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10908>.

⁸⁶ HOLUBOVÁ, Renata a kol. Průřezová témata. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. s. 6–7.

⁸⁷ SRB, Vladimír, kolektiv, Jak na osobnostní a sociální výchovu? Praha: Projekt Odyssea, 2007.

⁸⁸ Osobnostní a Sociální Výchova – Odyssea.cz. Osobnostní a Sociální Výchova – Odyssea.cz [online]. Copyright 2023 Projekt Odyssea, z.s. [cit. 22. 8. 2022]. Dostupné z: <https://www.odyssea.cz/metodiky-osv/pravidla-psychicke-bezpecnosti-v-osv>.

Občanská gramotnost má tři složky – vědomostní, dovednostní a postojovou. Žáci se dovedou s jejich pomocí rozhodovat a nést za své rozhodnutí odpovědnost a důsledky. Orientují se v běžných situacích, jako jsou volby, petice a žádosti. Obhajují a dodržují lidská práva a svobodu. V neposlední řadě dovedou utvářet hodnoty spravedlnosti, solidarity, tolerance a odpovědnosti.⁸⁹

Žáci se v rámci VDO seznamují nejenom s tím, jak funguje náš stát, z jakých složek se skládá, ale dále se seznamují i s ostatními typy a formami států a dovedou rozpoznat jejich rozdílnost a společné znaky.⁹⁰

2.4 Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Tento okruh se zamýšlí nad Evropou jako domovským kontinentem a celým světem. Žáci se seznamují s tím, jak se svět měnil během let, seznamují se s různými globálními problémy a utvářejí si svůj vlastní postoj k Evropě a celému světu.

Žáci se setkávají s různými rodinnými příběhy z různých evropských států, tím poznávají jednotlivé státy prostřednictvím obyčejných lidí. Seznamují se s jejich životy, s jejich zvyky a s jejich kulturou. Vidí tak, jak žijí děti a rodiny v jiných státech Evropy. Seznamují se s důležitými mezníky v historii Evropy, hledají, co všechno máme společné, a naopak, v čem se rozcházíme a jsme rozdílní.⁹¹

2.5 Multikulturní výchova

Okruh Multikulturní výchova seznamuje žáky se základními znalostmi různých etnických a kulturních skupin v Evropě a v České republice. Ve školství máme dva základní přístupy

⁸⁹ 6.2 Průřezová témata Výchova demokratického občana – DIGIFOLIO. *Domů – DIGIFOLIO* [online]. 19. 1. 2016 Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10909>.

⁹⁰ Metodický portál / Odborné články [online]. Copyright [cit. 22. 8. 2022]. Dostupné z: https://clanky.rvp.cz/wp-content/uploads/prilohy/2754/prurezove_tema___vychova_demokratickeho_obcana_1_kapitola.pdf.

⁹¹ 6.3 Průřezové téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech – DIGIFOLIO. *Domů – DIGIFOLIO* [online]. 19. 1. 2016 [cit. 28. 8. 2022] Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10910>.

a to kulturně-standardní přístup, který se zaměřuje na skupinu, a transkulturní přístup, který svou pozornost věnuje spíše jednotlivcům. Tento přístup je vhodnější, jelikož vychází z individuálních potřeb žáka, ale i pedagoga.⁹²

Žáci by tedy měli umět respektovat ostatní odlišné sociokulturní skupiny, jejich práva, styl života a ostatní odlišnosti, ale také znát svá práva a povinnosti. Žáci si dovedou uvědomit, jaké mohou být dopady jejich nevhodného chování, ať už verbálního či neverbálního.⁹³

2.6 Environmentální výchova

Tento okruh průřezových témat seznamuje žáky s tím, aby si uvědomovali vztah k přírodě a k životnímu prostředí vůbec. Vede k odpovědnosti za chování k životnímu prostředí jak jednotlivce, tak i celé společnosti.

Žáci se učí všimnout si okolní přírody, dokáží hodnotit, jak se k přírodě lidé chovají a jaké důsledky toto chování má. Dále se žáci seznamují se základními přírodními zákonitostmi, s ekosystémy, ekologickými, sociálními a technicko-ekonomickými jevy. Zabývají se také vlivem přírody na zdraví lidí či využitím výpočetní techniky při řešení například ekologických problémů.⁹⁴

Tyto okruhy se zabývají přírodou kolem nás, jako jsou lesy, pole, moře apod. a také tím, čím jsou tyto ekosystémy užitečné. Dále se věnují například vodě, vzduchu, půdě nebo přírodním zdrojům a jejich využití, získávání a vztahům. Žáci se také seznámí s tím, jak ochraňovat přírodu a jak ochraňovat kulturní památky nebo jak nakládat s odpady. V neposlední řadě se věnují své obci, jaké má problémy, jak si s nimi dovede poradit či jakým způsobem chrání životní prostředí.⁹⁵

⁹² Multikulturní výchova / Inkluzivní škola. Úvodní stránka / Inkluzivní škola [online]. Poslední změna 16. 2. 2021 [cit. 28. 8. 2022] Dostupné z: <https://inkluzivniskola.cz/multikulturni-vychova>.

⁹³ HOLUBOVÁ, Renata a kol. Průřezová témata. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. s. 10.

⁹⁴ 6.5 Průřezové téma Environmentální výchova – DIGIFOLIO. Domů – DIGIFOLIO [online]. 19. 1. 2016 [cit. 28. 9. 2022] Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10912>.

⁹⁵ HOLUBOVÁ, Renata a kol. Průřezová témata. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. s. 14.

2.7 Mediální výchova

Mediální výchova přibližuje společenskou roli současných médií. Žáci by měli dokázat posoudit věrohodnost sdělení. Dále hledají souvislosti mezi minulými a současnými událostmi. Věnují se mluvenému i psanému projevu.

Při začleňování mediální výchovy do vyučování se dělí na tyto okruhy: kritické čtení a vnímání mediálních sdělení, kdy si žáci vytváří svůj přístup ke zpravodajství či reklamě; interpretaci vztahu mediálního sdělení a reality, kdy porovnávají, jaký je rozdíl mezi zprávou a reklamou. Dále je to stavba mediálního sdělení, kdy si žáci dávají příklady, jak by měla být zpráva rozdělena. V neposlední řadě posuzují fungování a vliv médií ve společnosti.⁹⁶

2.8 Rodina v průřezových tématech

Téma rodiny se v průřezových tématech vyskytuje velmi často. Asi největší zastoupení je v okruhu Osobnostní a sociální výchova. Žáci po absolvování tohoto tématu více rozumí nejenom sobě samému, ale také ostatním členům rodiny. Svě chování se snaží ovládat nejenom na veřejnosti, ale i doma. Dovedou mít pozitivně naladěnou mysl, tím mít dobrý vztah k sobě samému, dovedou předcházet stresům v mezilidských vztazích a dovedou si dobře zorganizovat čas. Dále na základě aktivit ve škole v rámci OSV zvládají lépe komunikovat v různých situacích, respektují ostatní členy rodiny a vidí, když někdo potřebuje pomoci. Dovedou prosadit svůj názor a uznat, pokud chybují.⁹⁷

Dalším okruhem, který se věnuje rodině, je okruh Výchova demokratického občana. Ten se sice týká osoby jako občana ve státě, ale i tento okruh může mít přínos pro rodinu. Žák lépe chápe, že každý člen rodiny má své práva a povinnosti, že jsou nějaká pravidla, která by se měla dodržovat. Za svá rozhodnutí se učí nést odpovědnost. Dále v sobě více probouzí schopnost naslouchat druhým členům rodiny, a ne jenom sdělovat to, co by chtěl on.

⁹⁶ 6.6 Průřezové téma Mediální výchova – DIGIFOLIO. *Domů – DIGIFOLIO* [online]. 19. 1. 2016 [cit. 28. 8. 2022] Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view.php?id=10913>.

⁹⁷ 6.1 Průřezové téma Osobnostní a sociální výchova – DIGIFOLIO. *Domů – DIGIFOLIO* [online]. 19. 1. 2016 [cit. 29. 8. 2022] Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10908>.

V rámci Multikulturní výchovy si žáci uvědomují, kam jejich rodina patří, jaké má zvyklosti, a naopak se seznamují s tím, jak vypadají rodiny jiných společností. Při těchto hodinách by si měli žáci uvědomovat, že každý z nás je jiný a každý má nárok si držet v rodině svoji kulturu, svoje rituály, svoje zvyky.

Prostřednictvím Mediální výchovy žáci posuzují, jak fungují média a jaký vliv mají na jedince, na společnost, ale také na rodinu. Uvědomují si, jak život rodiny ovlivňují různá sdělení, zprávy a filmy, ale také, jak třeba ovlivňuje samotná televize, rádio, internet každodenní život a uspořádání času každého dne.⁹⁸

⁹⁸ Co je mediální výchova – Svět médií. Úvod – Svět médií [online]. [cit. 29. 8. 2022] Dostupné z: <http://svetmedii.info/medialni-vychova/>.

3 Výchova k občanství

Občanská výchova je vyučovací předmět, který se vyučuje na druhém stupni základních škol. Někdy je označována názvem Občanská nauka, Výchova k občanství nebo Občanská a rodinná výchova. Tento předmět navazuje na vyučovací předmět prvního stupně Prvouka. Cílem tohoto předmětu je nasměřovat žáky druhého stupně, aby si uvědomovali životní hodnoty, zodpovědně a uvážlivě jednali ve svém životě a stali se z nich dobří a informovaní občané našeho státu.⁹⁹

Žáci se v tomto předmětu připravují na život, který je čeká. Učí se vzájemně spolupracovat, respektovat, vyjadřovat názory, komunikovat, zvládat konflikty nebo řešit problémy. Dále má občanská výchova přispívat k osobnostnímu rozvoji žáků.¹⁰⁰ Tento předmět úzce souvisí s průřezovými tématy, veškeré okruhy průřezových témat se promítají do hodin všech ročníků.

Předmět občanská výchova je uspořádán do tematických okruhů, které na sebe navazují a jsou určitým způsobem propojeny. Některá témata se cyklicky opakují, ale vždy ve vyšším ročníku je navázáno na již probranou látku a dále ji rozvíjí.

Výstupy jednotlivých ročníků nám určuje Rámcový vzdělávací program (dále jen RVP), což je důležitý školský dokument, který se týká vzdělávání žáků a studentů v České republice. Publikován byl v roce 2001 a dotýká se všech oborů ve školství, tedy předškolního, základního, základního uměleckého, jazykového a středního vzdělávání.¹⁰¹ Do školství byl zaveden školským zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

Obsah RVP je charakterizován v § 4. Stanoví konkrétní cíle, délku, formy a povinný obsah vzdělávání, dále jeho organizační uspořádání, profesní profil, podmínky průběhu a ukončování vzdělávání a stanoví zásady pro tvorbu Školního vzdělávacího plánu (dále

⁹⁹ HORSKÁ, Viola. Odborný článek: Pojetí vzdělávacího oboru Výchova k občanství v RVP ZV. Metodický portál / Odborné články [online]. 1. 9. 2004 [cit. 15. 9. 2022] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/77/POJETI-VZDELAVACIHO-OBORU->.

¹⁰⁰ HORSKÁ, Viola. Odborný článek: Pojetí vzdělávacího oboru Výchova k občanství v RVP ZV. Metodický portál / Odborné články [online]. 1. 9. 2004 [cit. 15. 9. 2022] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/77/POJETI-VZDELAVACIHO-OBORU->.

¹⁰¹ KALHOUS, Zdeněk. OBST, Otto. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. s. 140.

jen ŠVP).¹⁰² Kurikulární dokumenty RVP vymezují závazné rámce vzdělávání v těchto etapách – předškolní, základní a střední vzdělávání.¹⁰³

RVP udává očekávané výstupy, kdy se u žáků předpokládá způsobilost využívat osvojené učivo v běžném životě a v každodenních situacích. Obsah vzdělávacích oborů se skládá z očekávaných výstupů a učivem. RVP ZV závazně stanovuje výstup na konci páté a deváté třídy. Výstupy na konci třetí třídy jsou jenom orientační.¹⁰⁴

3.1 Výchova k občanství v RVP

Výchovu k občanství RVP rozděluje do několika oblastí, a to: Člověk ve společnosti; Člověk jako jedinec; Člověk, stát a hospodářství; Člověk stát a právo a Mezinárodní vztahy, globální svět.¹⁰⁵ Každá oblast má své očekávané výstupy pro žáka a minimální doporučenou úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření. Jako poslední informace o dané oblasti je uvedeno učivo.

3.1.1 Člověk ve společnosti

V první oblasti tématu Člověk ve společnosti nám RVP stanoví očekávaný výstup VO-9-1-04 žák zhodnotí nabídku kulturních institucí a cíleně z ní vybírá akce, které ho zajímají. V tomto výstupu při propojení s rodinou se žák zaměří na různé kulturní tradice, které doma společně

¹⁰² 561/2004 Sb. Školský zákon. Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 2. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>. § 5.

¹⁰³ 561/2004 Sb. Školský zákon. Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 2. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>. § 4.

¹⁰⁴ RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – edu.cz. edu.dz – Jednotný metodický portál MŠMT [online]. Copyright © 2022 [cit. 18. 8. 2022]. Dostupné z: www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/, s. 57–58.

¹⁰⁵ RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – edu.cz. edu.dz – Jednotný metodický portál MŠMT [online]. Copyright © 2022 [cit. 18. 8. 2022]. Dostupné z: www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/, s. 58.

prožívají, uvědomí si, jaký mají v rodině vztah ke kulturním hodnotám a tyto postoje a tradice porovná s ostatními spolužáky.¹⁰⁶

Další výstup VO-9-1-06 žák zhodnotí a na příkladech doloží význam vzájemné solidarity mezi lidmi, vyjádří své možnosti, jak může v případě potřeby pomáhat lidem v nouzi a jak může pomoci v situacích ohrožení a obrany státu. Při tomto výstupu můžeme vidět spojitost s rodinou, jak pomoci svým blízkým, například rodičům či prarodičům. V neposlední řadě žák vnímá postavení muže a ženy u nich v rodině a jejich společenské soužití, oba dva mají právo na svůj názor a všichni v rodině, a nejen v ní, jsou si rovni.¹⁰⁷

Výstup VO-9-1-07 uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích, případné neshody či konflikty s druhými lidmi řeší nenásilným způsobem. Tento výstup má s rodinou blízký vztah. Žáci se umí chovat v rodině, ale i na veřejnosti. Doma umí s rodiči, sourozenci a ostatními blízkými příbuznými komunikovat a řešit různé neshody a konflikty, které v životě občas nastanou.¹⁰⁸

Posledním výstupem v této oblasti je VO-9-1.10 posoudí a na příkladech doloží přínos spolupráce lidí při řešení konkrétních úkolů a dosahování některých cílů v rodině, ve škole, v obci. Při zvládnutí tohoto výstupu žák dokáže spolupracovat v rodině při jakékoliv příležitosti. Žák zvládne v rodinném prostředí dosáhnout některých cílů, ke kterým jeho rodina zrovna směřuje. Uvědomí si, že je dobré si veškeré práce a činnosti v rodině vhodně rozdělit, aby každý člen mohl přispět ke společnému soužití.¹⁰⁹

¹⁰⁶ RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – edu.cz. edu.dz – Jednotný metodický portál MŠMT [online]. Copyright © 2022 [cit. 18. 8. 2022]. Dostupné z: www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/, s. 58– 59.

¹⁰⁷ RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – edu.cz. edu.dz – Jednotný metodický portál MŠMT [online]. Copyright © 2022 [cit. 18. 8. 2022]. Dostupné z: www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/, s. 60– 61.

¹⁰⁸ RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – edu.cz. edu.dz – Jednotný metodický portál MŠMT [online]. Copyright © 2022 [cit. 18. 8. 2022]. Dostupné z: www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/, s. 61.

¹⁰⁹ RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – edu.cz. edu.dz – Jednotný metodický portál MŠMT [online]. Copyright © 2022 [cit. 18. 8. 2022]. Dostupné z: www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/, s. 58.

3.1.2 Člověk jako jedinec

Oblast, která se zaměřuje spíše na jedince, má celá k rodině velmi blízko. Všechny výstupy, které RVP uvádí, ovlivňují rodinný život. Tedy výstupy VO-9-2-01 – VO-9-2-04. Žák dovede pozitivně ovlivnit své chování a dovede mít dobré vztahy s druhými lidmi, tím tedy ovlivní i kvalitu společného života. Umí posoudit vliv společných cílů a společně překovávat překážky při jejich dosažení. Zvládne vhodně korigovat své chování a jednání v životě. Usměrnjuje své vlastnosti a dovede rozvíjet své přednosti.¹¹⁰

3.1.3 Člověk, stát a hospodářství

V této probírané oblasti nalezneme opět několik očekávaných výstupů, které se dotýkají rodiny. Při výstupu VO-9-3-03 se žáci naučí sestavit jednoduchý rozpočet domácnosti, seznámí se s příjmy a výdaji své rodiny, ať už jsou to výdaje pravidelné či některé, které rodina vůbec neočekává a které mají vliv na rodinný rozpočet. Žáci si vysvětlí pojem schodkového a přebytkového rozpočtu a naučí se, jak by měli hospodařit s finančními prostředky, aby se co nejvíce vyhýbali schodkovému rozpočtu.¹¹¹

3.1.4 Člověk, stát a právo

V této oblasti se očekávané výstupy zaměřují na různá práva občanů, se kterými se můžeme v životě setkat. I rodin se právo dotýká, a tak žáci ovládají při výstupu VO-9-4-05 jaké mají svá práva a povinnosti ve svém životě a jak se tyto práva a povinnosti během života mění –

¹¹⁰ RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – edu.cz. edu.dz – Jednotný metodický portál MŠMT [online]. Copyright © 2022 [cit. 18. 8. 2022]. Dostupné z: www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacii-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/, s. 58.

¹¹¹ RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – edu.cz. edu.dz – Jednotný metodický portál MŠMT [online]. Copyright © 2022 [cit. 18. 8. 2022]. Dostupné z: www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacii-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/, s. 58–59.

dítě x rodič; rodič x dítě. Žáci také znají manželské právo, tedy kde a od kolika let je možné uzavřít manželství a co vše je k tomu zapotřebí.¹¹²

3.1.5 Mezinárodní vztahy, globální svět

Je to jediná oblast ve výchově k občanství, která se nevěnuje rodině, ani se jí nijak nedotýká. Spíše se zaměřuje na stát začleněný do Evropské unie, globalizaci a mezinárodní terorismus v dnešní době.¹¹³

V praxi to pak znamená, že si jednotlivé školy stanoví svůj Školní vzdělávací plán, tak, aby znalosti a dovednosti dětí odpovídaly očekávaným výstupům v daných ročnících. Škola dle potřeb žáků své ŠVP přizpůsobuje jejich zájmům a potřebám.¹¹⁴ Učivo, které je uvedeno v ŠVP, je pro danou školu závazné.¹¹⁵

Do předmětu Občanská výchova nabízí různá vydavatelství několik řad učebnic, například nakladatelství a vydavatelství Nová škola, s.r.o., Fraus, Taktik apod.

3.2 Nakladatelství Fraus

Nakladatelství Fraus je naše největší učebnicové nakladatelství. Věnuje se vydávání učebnic pro první i druhý stupeň. Svoje učebnice se snaží propojovat s digitálním světem, a tak držet krok s moderní dobou.¹¹⁶

¹¹² RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – edu.cz. edu.dz – Jednotný metodický portál MŠMT [online]. Copyright © 2022 [cit. 18. 8. 2022]. Dostupné z: www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacii-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/, s. 60–61.

¹¹³ RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – edu.cz. edu.dz – Jednotný metodický portál MŠMT [online]. Copyright © 2022 [cit. 18. 8. 2022]. Dostupné z: www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacii-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/, s. 61.

¹¹⁴ 561/2004 Sb. Školský zákon. Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s. r. o. 2010 [cit. 20. 8. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>. § 5–6.

¹¹⁵ VALIŠOVÁ, Alena. KOVAŘÍKOVÁ, Miroslava. Obecná didaktika. Praha: Grada, 2021. s.62.

¹¹⁶ O učebnicích – Učebnice. *Učebnice* [online]. Copyright © 2023 [cit. 5. 10. 2022]. Dostupné z: <https://ucebnice.fraus.cz/cs/o-nas/o-ucebnicich>.

Učebnice vydané v tomto nakladatelství jsou zpracovány dle požadavků RVP. Každá učebnice má i svou metodickou příručku pro učitele, kde nalezneme různé poznámky autorů, které by rádi sdělili vyučujícím. V příručce je uveden také návrh na tematický plán na celý rok a najdeme zde spoustu pracovních listů na daná témata, které jsou určeny ke kopírování pro žáky. Nikde však nenalezneme ani zmínku o tom, kde a jak učebnice pracuje s průřezovými tématy. Přesto jsou v učebnici témata, která s průřezovými tématy pracují.

Pro občanskou výchovu vydalo nakladatelství Fraus řadu učebnic se stejným názvem – Občanská výchova – která je určena pro základní školu a víceletá gymnázia. Dle průzkumů jde o nejčastěji používané učebnice.¹¹⁷

3.2.1 Šestá třída

Pro šestou třídu je určena Občanská výchova s blokem Rodinná výchova. Tato učebnice je rozdělena do určitých okruhů. Rodině se věnuje hned druhá kapitola s názvem Rodinný život. Tato kapitola je rozdělena do dalších podkapitol.

Kapitola Rodinný život začíná krásnými slovy: „Mít svoji rodinu není tak samozřejmé, jak by se mohlo zdát. Je to velký dar.“¹¹⁸ Je to dar pro ty, kteří to vnímáme jako dar, ale spousta dětí to tak reálně nemusí vnímat nebo žije mimo vlastní rodinu. Dále tam autoři zmiňují klasický model rodiny, kdy se matka stará o děti a otec o finance, přičemž je zmíněno, že tento model už není tak automatický, jako tomu bývalo dřív.

Napříč kapitolami projdeme vztahy v rodině, co je to rodokmen a jak se tvoří. Další podkapitoly se zabývají manželstvím, kdo a kde může manželství uzavřít a co je k tomu zapotřebí. Následuje rodina jako taková, kdo ji tvoří a kdo má v rodině jakou roli a co rodinu může ohrozit – domácí násilí, drogy, alkohol. Poslední kapitola tohoto bloku se věnuje dětem, které nemají rodiče, a to nejen u nás, ale i ve světě. Zmiňuje, jak jde těmto dětem pomoci a jak tyto děti žijí.

¹¹⁷ *Domovská stránka repozitáře publikací JU* [online]. Copyright ©r [cit. 5. 10. 2022] Dostupné z: https://dspace.jcu.cz/bitstream/handle/123456789/32913/Diplomova_prace_Novotna.dpjf?sequence=1

¹¹⁸ JANOŠKOVÁ, Dagmar, Anna ČEČILOVÁ a Monika ONDRÁČKOVÁ. *Občanská výchova s blokem Rodinná výchova pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2003.

Tato učebnice se rodině věnuje ještě na svém konci, kde je blok s názvem Rodinná výchova. Kapitoly, které se tam nachází, probírají téměř to samé, jako máme uvedeno na začátku učebnice, občas jsou doplněny nějakou aktivitou, která jde více do hloubky tématu. Celá kapitola je doplněna o komunikaci mezi vrstevníky, modelové situace a také vysvětluje pojmy jako je kamarádství, přátelství a láska.

V učebnici je použit biblický citát: „Nedělej druhým to, co nechceš, aby dělali oni tobě.“ Je však jen poukázáno, že je to známé přísloví, ale nikde není uvedeno, odkud toto přísloví pochází. O několik stránek dál je ukázána mateřská láska na příběhu krále Šalamouna, kdy soudí dvě matky, které se přetahují o jedno dítě, tento příběh je tam označen jako pohádka a král nemá ani jméno. Původ příběhu pak není zmíněn vůbec.

3.2.2 Sedmá třída

Učebnice pro sedmou třídu je označena názvem Občanská výchova – Rodinná výchova. Zde najdeme rodinu již jenom v bloku Rodinná výchova. V sedmé třídě se žáci neučí jen, jaké mají jednotliví členové rodiny role, ale jsou seznamováni také s tím, jaké má kdo práva a povinnosti. Žáci se na dalších stranách věnují i volnému času a způsobům trávení volného času v rodinách.

Tím, jak spolu komunikovat a jaké způsoby komunikací mezi sebou navzájem můžou členové jedné domácnosti mít, se zabývá kapitola Komunikace v rodině. Další kapitoly této učebnice se věnují tomu, kde a jak rodina může bydlet a jak správně zasednout a připravit stůl ke společnému stolování. Za co se běžně v rodině platí, kde rodina bere peníze a jak sestavit rodinný rozpočet, to se žáci učí v posledních kapitolách, které jsou v sedmé třídě věnované tématu s názvem Rodina.

Texty těchto kapitol jsou hodně tvořeny z otázek k zamyšlení, jak to funguje u žáků doma. Je použito hodně otázek, ale i hodně různých úkolů, kde si žáci mají uvědomit, že doma není všechno samozřejmostí, ale vše má svá pravidla a všechno souvisí se vším. Ale zároveň si mají také uvědomit, že ne všude rodina funguje jako ta, kterou oni mají doma. Žáky to přivádí

k zamyšlení, zda systém, který je doma zaveden, je zrovna ten nejlepší a zda jej nelze nějak změnit k lepšímu. I takové otázky si žáci mohou klást po společné diskusi na dané téma.¹¹⁹

3.2.3 Osmá třída

Učebnice pro osmou třídu má stejný název jako ta pro sedmou třídu, tedy Občanská výchova – Rodinná výchova. Rodině jsou zde opět věnovány kapitoly až v bloku Rodinná výchova.

Žáci osmé třídy se více zaměřují na vztah dvou lidí. Nedívají se na manželství již z pohledu, kdo všechno může manželství uzavřít a kde můžou být svatební obřady, ale žákům se více přibližuje muž a žena. Žáci se pozastavují nad tím, jestli lze poznat, zda k sobě patří. Dále například přemýšlí, jak si v budoucnu najít svůj protějšek a zda existuje nějaký recept na manželství. Žáci zjišťují, že to není až tak jednoduché najít si svůj ideál. A taky zjišťují, že žít v manželství není automatické, ale chce to také určité porozumění, tím se dostávají k dalšímu tématu této učebnice, a to jsou neshody v manželství.

V textech se objevují krátké texty k zamyšlení a jsou tvořeny spoustou otázek, které mají žáky vést k zamyšlení nad vztahy dvou lidí a nad manželstvím. Přemýšlejí, zda je vhodný sňatek nebo ne. Osmáci se rodině jako takové věnují méně, než tomu bylo v šesté a v sedmé třídě, a už to není rodina jako celek, ale jak již bylo zmíněno, je učivo v této třídě zaměřeno spíše na manželství.¹²⁰

3.2.4 Devátá třída

V deváté třídě se učebnice jmenuje shodně jako v sedmé a osmé třídě, a to Občanská výchova – Rodinná výchova. Na rozdíl od sedmé a osmé třídy se učebnice rodině věnuje stejně jako v šesté třídě i v bloku Občanské výchovy, a to v okruhu Rodina a zákony. V tomto bloku jsou mu věnována dvě témata.

¹¹⁹ JANOŠKOVÁ, Dagmar. *Občanská výchova 7: Rodinná výchova 7 : učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2004.

¹²⁰ JANOŠKOVÁ, Dagmar. *Občanská výchova 7: Rodinná výchova 7 : učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2004.

V těchto dvou kapitolkách se žáci seznamují s uzavíráním manželství, ale z pohledu zákona. Většina textu v této kapitole je však věnovaná registrovanému partnerství, stejně tak jsou k tomu vedeny i další doprovodné aktivity a otázky. Dále texty vybízí k hlubšímu zamyšlení nad právy a povinnostmi rodičů a dětí. Je tam několik aktivit, které vedou k navození situace, kdy v rodině dochází ke konfliktu či jiným nepříjemným situacím, se kterými se v běžném životě setkáváme.

V dalším bloku učebnice Rodinná výchova jsou připravena pro žáky další témata, která žáky zavádějí opět do rodiny. Na začátku tohoto bloku žáci porovnávají, jak vypadala rodina dříve a jak vypadá rodina dnes. Jsou vedeni k diskusím, zda to měly rodiny v dřívějších dobách jednodušší, nebo ne a jaký význam vůbec má rodina v současnosti, zda je to pevné těleso nebo zda je křehká a musíme o ni pečovat a dávat pozor, aby ji něco nerozbilo. Po tomto porovnání následuje většina textu, která se věnuje rozpadu rodiny, a tedy i rozvodům a krizovým situacím, které rodinu mohou potkat. Dále se zde autoři dívají na rodinu a problémy v rodině a na to také navazuje finanční zabezpečení rodiny a její životní úroveň.

Učebnice je tvořena krátkými úryvky a tematickými obrázky. Jednotlivé kapitoly obsahují spíše otázky a různé úkoly, které vedou žáky k přemýšlení a k diskusi nad danými tématy.¹²¹

3.2.5 Téma rodiny v učebnicích nakladatelství Fraus

Rodina je v učebnicích popisována jako společenství určitých lidí, kteří k sobě nějakým způsobem patří. Rodinou jsou zde označovány i nesezdané páry.

Rodina je zde dále popisována jako „ostrov vzájemnosti“, kde vlastně každý nalezne bezpečí a kam se každý rád vrací, dále ji označuje jako „ostrov bezpečí“, kde každý se má cítit dobře a bezpečně. To také znamená, že jeden druhému nemá právo ubližovat, a to ani sám sobě. O rok později se již žáci na rodinu dívají jako na skupinu lidí, která dává citové zázemí. Dalším hlavním posláním rodiny je zde uváděna výchova dětí.

¹²¹ JANOŠKOVÁ, Dagmar, Monika ONDRÁČKOVÁ, Dagmar ŠAFRÁNKOVÁ, Jitka ŠEBKOVÁ a Hana ŠERÁKOVÁ. *Občanská výchova 9 pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2007.

Rodinný život je také vázán na potřeby rodin. Každá rodina má jiné hodnoty a také jiné příjmy a výdaje, i tím se rodiny od sebe liší. V některých rodinách se o výdajích domlouvají společně, jinde rozhoduje jen jeden z dospělých. Tím se žáci dostávají k právům a povinnostem rodiny, které tvoří další téma, kterému je v souvislosti s rodinou věnována pozornost.

V souvislosti s rodinou je zmíněna i komunikace mezi jednotlivými členy. Na každého člena rodiny působí také chování jednotlivých členů. Ti starší členové rodiny jsou vzorem pro ty mladší rodiny a jaké vzorce chování v rodině přetrvává, takové chování si děti nesou do svého celého života. Tam, kde rodina chybí, nastupuje náhradní rodinná péče.

3.2.6 Zhodnocení učebnic nakladatelství Fraus jako celku

Nakladatelství Fraus má celkem obsáhlé učebnice do občanské a rodinné výchovy. Většina textu, který se v učebnicích objevuje, je tvořena otázkami a podněty k diskusím nad zvolenými tématy. Všechna témata jsou v učebnici doplněna o fotografie nebo barevné ilustrace. Pro šestou třídu je použito několik ilustrací svlečených lidí, což si myslím, že je zbytečné. Žáky už tak obklopuje spousta různých fotografií, ilustrací či nahota sama. Proč tedy používat obrázky nahých lidí k tématu rodina, kde tyto obrázky vůbec nejsou nutné a snad ani vhodné.

Celé učebnice jsou doplněny různými symboly, jejichž vysvětlivky najdeme hned na prvních stránkách. Vede to k lepší orientaci, kdy při zhlédnutí určitého symbolu se hned ví, zda se jedná o nějakou zajímavost, praktický úkol nebo uvedené informace vedou k diskusi mezi žáky. Po bocích učebnice jsou dále barevné pásy, kde najdeme různé doplňující otázky k danému tématu. Často jsou tam také umístěny doplňující ilustrace, fotografie a další poznámky. Tyto boční záložky vedou žáky k hlubšímu pochopení probírané látky, mohou zvidavé více motivovat k hledání dalších informací. Pro ty pomalejší zase tyto informace nehrají žádnou roli a těchto informací a dalších námětů si nemusí vůbec všimnout.

Tematické celky jsou vhodně uspořádány. Při prolistování a bližším seznámením s učebnicí se zjistí, že jednotlivé tematické celky na sebe vhodně spirálově navazují a posunují žáky vždy o kousek dál. Učebnice seznamují žáky s tématy, která postupně prohlubují a rozšiřují jejich pohledy. Autoři učebnic se snaží dětem otevřít na různou problematiku pohledy z různých stran. K jednotlivým důležitým skutečnostem se během celého druhého

stupně příležitostně vrací, čímž si je opakují, více se jim dostávají do podvědomí a lépe si je pamatují.

3.3 Nakladatelství Nová škola, s.r.o.

Nakladatelství Nová škola, s.r.o. je na trhu od roku 1997. Vydává učebnice a pracovní sešity pro první i druhý stupeň základních škol a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií. Svoje vydané tituly neustále aktualizují. K učebnicím a pracovním sešitům nabízejí vyučujícím i elektronickou podobu pro interaktivní tabule.¹²²

Jedná se o druhou nejvíce používanou učebnici v hodinách občanské výchovy na druhém stupni základních škol a víceletých gymnázií.¹²³

3.3.1 Šestá třída

Učebnice pro šestou třídu občanské výchovy nese název stejně jako celá řada Výchova k občanství. Učebnice je rozdělena do čtyř bloků, které jsou dále rozděleny na kapitoly a podkapitoly.

Celý blok začíná ujasněním základního pojmu „rodina“, kdo do rodiny patří a co je to rodokmen a jak se tvoří, je zde obsaženo i několik cizích pojmů, s kterými se můžou žáci setkat, kdyby se rodokmenu věnovali více. Nezapomíná se ani na vysvětlení, jaké podoby rodina může mít a co se děje s dětmi, které rodiče nechtějí nebo kterým rodiče zemřeli. Při této příležitosti je zde vysvětlen i pojem „adopce na dálku“.

Další tématem je, jak to v rodině chodí, jaké jsou v rodině zvyklosti, zda má rodina nějaké rituály a co se v rodině slaví. Při vysvětlování rituálů je žákům připomenut rodinný rituál, kterým je svatba. Dále se žáci seznamují s tím, jakým způsobem lze sňatek uzavřít a co všechno

¹²² NOVÁ ŠKOLA, s.r.o. – SEVT.cz. SEVT.cz – tiskopisy, formuláře, učebnice, odborná literatura [online]. Copyright © 2007 [cit. 10. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.sevt.cz/vyrobce/nova-skola-s-r-o>.

¹²³ *Domovská stránka repozitáře publikací JU* [online]. Copyright ©r [cit. 5. 10. 2022] Dostupné z: https://dspace.jcu.cz/bitstream/handle/123456789/32913/Diplomova_prace_Novotna.dpf?sequence=1

se k svatbě váže. Na tyto kapitoly navazuje kapitola manželství, seznámení s pojmem a vysvětlení povinností, které z uzavření manželství plynou. Autoři nezapomínají ani na registrované partnerství.

Návazně na celý celek je připojena poslední kapitola věnovaná rodině, což je konflikt v rodině. Uvedením, co je to konflikt a jak ho řešit s následnými modelovými situacemi, je celý velký blok věnovaný rodině ukončen.¹²⁴

3.3.2 Sedmá třída

V sedmé třídě v učebnicích nakladatelství Nová škola, s.r.o. se tématu rodina nevěnuje ani jedna kapitola. Žáci se v této učebnici seznamují se změnami, kterými prochází jejich tělo, jak funguje společenský systém, co je v jejich životě obklopuje, jaké jsou v České republice památky a jak by se mělo hospodařit s majetkem, s penězi, jak vytvořit rozpočet. Rodina jako taková zde však přímo zmíněná není.¹²⁵

3.3.3 Osmá třída

Učebnice pro osmou třídu se rodině jako bloku opět nevěnuje, ale máme zde kapitolu, která už se rodiny týká. Je to kapitola s názvem Manželství – základ rodiny.

Co se týče manželství je to však jen opakování šesté třídy. Učivo je rozšířeno o informace, co je to manželství, kdo sňatek uzavřít může a kdo ne. Autoři se zde dále věnují rozvodu manželství, jak probíhá, k čemu při rozvodu dochází a co se stane s dětmi, které se v tomto manželství narodily.¹²⁶

¹²⁴ SKÁCELOVÁ, Jana a Lenka MRÁZOVÁ. *Výchova k občanství: doporučujeme pro 6. ročník základní školy a primy víceletého gymnázia*. Brno: Nová škola, 2008. Duhová řada.

¹²⁵ LUNEROVÁ, Jitka, Radim ŠTĚRBA a Monika SVOBODOVÁ. *Výchova k občanství: doporučujeme pro 7. ročník základní školy a sekundy víceletého gymnázia*. Páté vydání. Brno: Nová škola, 2016. Duhová řada.

¹²⁶ LUNEROVÁ, Jitka, Radim ŠTĚRBA a Monika SVOBODOVÁ. *Výchova k občanství: [učebnice pro 8. ročník]*. 3., aktualiz. vyd. Brno: Nová škola, 2014. Duhová řada.

3.3.4 Devátá třída

Učebnice deváté třídy se rodině nevěnuje vůbec, autoři se věnují světovým náboženstvím, budoucnosti dětí – volba povolání a střední školy, jeden blok je věnován finanční gramotnosti, národnímu hospodářství a poslední z bloků je věnován mezinárodní spolupráci světových organizací.¹²⁷

3.3.5 Téma rodiny v nakladatelství Nová škola

Rodina je v učebnicích označována jako skupina nejbližších lidí, kteří k sobě určitým způsobem patří. Tyto lidi spojují příbuzenské vztahy. Rodina je místo, kde se nalézá láska, dále pocit bezpečí. A je to místo, kde se člověk učí prvním vztahům mezi lidmi, dokáže tak rozeznat, co je dobré a co je špatné. Podle učebnice je rodina tvořena rodiči a dětmi, ovšem není podmíněno svatbou a manželstvím. Je tu tedy dán vztah otec – dítě; matka – dítě, ale již není dán vzájemný vztah otec – matka. Jsou to rodiče, ale chybí tam manželství. I když není rodičovství podmíněno sňatkem, je tento stav označován jako základní rodina. Když rodiče v rodině chybí, nahrazují je adoptivní či pěstounští rodiče, a tomu, jak se žije dětem bez rodičů, je věnován závěr kapitoly.

Následující kapitola je věnována pravidlům, která se v rodinách dodržují, dále jsou uvedeny rodinné rituály. Jedním z největších rodinných rituálů je označeno manželství. Vstup do tohoto svazku je zde zdůrazňováno jako svobodné a dobrovolné rozhodnutí obou lidí. Jestliže dva lidé vstoupí do manželství, přináší to s sebou také určitá práva a povinnosti, dříve to bývalo jasně dáno, dnes již se dle autorů na všech povinnostech manželé vzájemně domlouvají.

Ke konci kapitoly, která je věnována rodině, se autoři věnují konfliktům v rodině. Žákům je zdůrazněno, že jestliže konflikt není každý den, je to vlastně normální stav a každý konflikt by se měl řešit hned v začátku, jinak může vést k dalšímu nedorozumění a větším problémům v rodině. Prevencí proti konfliktu je dodržování stanovených pravidel. Žáci se dále

¹²⁷ LAICMANOVÁ, Antonie. *Výchova k občanství: doporučujeme pro 9. ročník základní školy nebo pro odpovídající ročník víceletého gymnázia*. 3., aktualiz. vyd. Ilustroval Martin BAŠAR, ilustroval Andrea SCHINDLEROVÁ. Brno: Nová škola, 2014. Duhová řada.

mají učit, jak konflikt řešit na několika vzorových situacích. Při řešení problémů je však důležitá tolerance. Jestliže tu vzájemné pochopení chybí, dochází k rozpadu rodiny, a tím k rozvodu manželství, které probíhá u soudu.

3.3.6 Zhodnocení učebnic nakladatelství Nová škola, s.r.o.

Učebnice se prakticky samotné rodině věnují jen v šesté třídě. V osmé je jen malé zopakování a doplněný rozvod manželství. Obsahují však hodně textu, který poskytne informace i žákům, kteří zrovna byli nepřítomni na dané hodině. Aktivit je tam méně, než je v učebnicích nakladatelství Fraus. Ilustračních obrázků je tam přiměřeně a většinou malého formátu. Na dolních okrajích učebnic najdeme i mezipředmětovou výuku, kde může vyučující navázat na probrané učivo v jiném předmětu nebo se naopak může vyučující jiného předmětu opřít o již probrané učivo v občanské výchově.

Důležité informace a celé shrnutí probrané látky jsou vždy umístěny na konci kapitoly vždy ve stejně barevném rámečku, a to ať je to učebnice pro šestý nebo kterýkoliv jiný vyšší ročník. I tato učebnice pracuje se symboly, které jsou vysvětleny hned na začátku učebnice. Žáci zde najdou nejenom obsáhlé texty k jednotlivým tématům, ale také tvořivé úkoly, zajímavosti, učebnice také odkazuje na práci s mapou nebo na práci s internetem.

Každá učebnice začíná opakováním předešlých ročníků, žáci si tedy připomenou nejenom to, co probírali minulý rok, ale v učebnici pro devátou třídu je vždy jedna strana věnována šesté, sedmé a osmé třídě. Každé téma je představeno obrázkem a také krátkými otázkami, kterými si žáci připomenou informace, které již mají znát z předešlých ročníků.

V učebnicích vydaných nakladatelstvím Nová škola, s.r.o. je u určitých kapitol označeno několik řádků, která se týkají průřezových témat. Spíše, než informace, jsou to různé otázky k zamyšlení. Žáci se tak mají vyjádřit, jestli o tématu něco ví nebo jaký mají na daný postoj názor. Když se tedy prolístaže např. učebnice pro šestou třídu, jako první průřezovou informaci nalezneme otázku, kdo to byl Ježíš Kristus, dále je tam otázka k zamyšlení, proč je důležité pro homosexuální partnery možnost oficiálního sňatku či informace týkající se ekologie.

3.4 Nakladatelství Taktik

Taktik je nakladatelství učebnic a pracovních sešitů pro první i druhý stupeň základních škol a víceletých gymnázií. V jeho široké škále se nalézají moderní učební pomůcky. V jejich nabídce se nacházejí i interaktivní učebnice pro různé předměty a ročníky.¹²⁸

Nakladatelství Taktik vydalo řadu pracovních sešitů Hravá občanská výchova od šesté po devátou třídu. Nově vydalo učebnice s názvem Občanka. Tyto učebnice nakladatelství vydalo jen pro šestou a sedmou třídu. Pracovní sešity i učebnice zatím nemají doložku ministerstva školství. Nakladatelství o doložku požádalo, ale zatím je vše v řízení.¹²⁹

3.4.1 Šestá třída

Pracovní sešit pro šestou třídu je jediným sešitem z celé řady, který se věnuje rodině. Jelikož se jedná o pracovní sešit, je plný různých úkolů, otázek a křížovek. Tyto aktivity vedou žáky k prohloubení učiva a také k většímu zamyšlení nad různými tématy.

V první kapitole se autoři zabývají jednotlivými členy rodiny a také pojmy jako je úplná a neúplná rodina nebo širší a užší rodina. Při probírání tématu manželství mají žáci porovnat manželství dnes a kdysi, porovnávají, jak vypadá manželství u nás a jak vypadá manželství ve světě, setkávají se tedy s pojmy monogamie a polygamie. Rodina je zde přirovnána k lodi, kde každý má nějakou svoji funkci, stejně tak jako v rodině má každý svou roli a z toho plynou také různá práva a povinnosti. Zbytek bloku je již věnován tomu, jakou funkci má rodina, a dětem, které se nalézají bez rodičů.¹³⁰

¹²⁸ Vydavatelství Taktik. Vydavatelství Taktik [online]. [cit. 26. 10. 2022] Dostupné z: <https://www.etaktik.cz>.

¹²⁹ Naše doložky / etaktik.cz. Vydavatelství Taktik [online]. [cit. 26. 10. 2022] Dostupné z: <https://www.etaktik.cz/casto-kladeno-dotazy/schvalovaci-dolozky/nase-dolozky/>.

¹³⁰ DVOŘÁKOVÁ, Klára, Anna GÉRINGOVÁ, Martina MLYNÁŘOVÁ, Soňa ŽALOUDKOVÁ a Kateřina ŠRÁMKOVÁ. *Hravá občanská výchova 6: pro 6. ročník ZŠ a víceletá gymnázia: v souladu s RVP*. Ilustroval Hana VAVŘINOVÁ. Praha: Taktik, 2017-.

3.4.2 Devátá třída

Pracovní sešit pro žáky deváté třídy je věnován rodinnému právu. Alespoň tak autoři učebnice označují tento blok. Ten se celý věnuje jednomu tématu, a to je manželství. Jednotlivá cvičení navádí žáky k tomu, aby se zamysleli nad tím, co je to manželství. K tomu jim má pomoci také úryvek z Listu Korint'ánům 13 Velepíseň o lásce. Setkávají se také s pojmy jako je anulování manželství, matrika, bigamie.¹³¹

3.4.3 Téma rodiny v pracovních sešitech nakladatelství Taktik

V pracovních sešitech nakladatelství Taktik přesné vymezení rodiny nenalezneme. Jelikož se jedná o pracovní sešity, žáci jsou vedeni k hlubšímu zamyšlení nad tématy. K odpovědím na otázky, které jim autoři pracovních sešitů pokládají, si žáci přichází sami nebo ve spolupráci s ostatními spolužáky, prostřednictvím různých diskusí. Pro další informace žáci využívají internet nebo doporučenou literaturu, v níž si odpovědi na otázky a úkoly vyhledávají.

Téma rodiny se vyskytuje pouze v sešitech určených pro šestou a devátou třídu, v sedmé a osmé třídě se téma rodiny vůbec nevyskytuje.

Nakladatelství Taktik nabízí nové vydání učebnic, které najdeme pod názvem Občanka 6 nebo Občanka 7. Tyto učebnice však vůbec nekorespondují s pracovními sešity pro danou třídu. Učebnice pro osmou a devátou třídu zatím vydány nebyly. Je však jasné, že ve vydání prvních dvou učebnic, se rodině nevěnuje ani jedna stránka.

3.4.4 Zhodnocení pracovních sešitů Taktik

Pracovní sešity jsou plné aktivit a úkolů, kdy se žáci hravou a nenásilnou formou seznamují se základními znalostmi o rodině, vedou žáky k hlubšímu zamyšlení nad určitými tématy. Některé úkoly vyžadují, aby si žáci vyhledávali informace například na internetu nebo

¹³¹ MALINSKÁ, Anna, Antonie LAICMANOVÁ, Markéta ILLOVÁ a Adriena BINKOVÁ. Hravá občanská výchova 9: pro 9. ročník ZŠ a víceletá gymnázia: v souladu s RVP. Praha: Taktik, 2017.

ve vhodných publikacích. Rodině jako takové se však autoři učebnic věnují jen v šesté třídě, v deváté třídě se věnují rodinnému právu, a to konkrétně manželství. Zvláštní je v učebnici pro devátou třídu, že v bloku s názvem Životospráva mají autoři aktivity k tématu partnerství a manželství.

Pracovní sešity na rozdíl od předchozích nakladatelství mají vždy označenou jenom kapitolu a různé podkapitoly. Žádné symboly v pracovním sešitě nenajdeme. U jednotlivých cvičení mají ve zkratce vysvětleno, co se v něm má dělat, anebo v několika krátkých větách je navození situace, na kterou je celé cvičení zaměřeno.

Je vidět rozdíl mezi učebnicí, kterou žáci ve škole dostávají k zapůjčení, a pracovním sešitem, do kterého si můžou psát, dělat poznámky a sešit jim zůstává doma a mohou z něho čerpat například v dalších ročnících. Nenajdeme tam však žádný souvislý text, který by žákům více přiblížil dané téma.

V pracovních sešitech také nenajdeme žádnou poznámku, zda se něco v učebnici týká průřezových témat. Přesto tam najdeme cvičení, která se průřezových témat blíže dotýkají.

4 Výuka náboženství

Náboženská výchova nebo jen označení předmětu Náboženství, názvy, s kterými se můžeme setkat na základních i středních školách, kde výuka náboženství probíhá. Podle Direktorია pro katechezi „*poskytuje školní výuka znalosti o křesťanské identitě a křesťanském životě. Vyučování náboženství je povoláno, aby pronikalo do oblasti kultury a nacházelo vztah k ostatním poznatkům. Jako originální forma služby Slova zpřítomňuje totiž školní vyučování náboženství evangelium v osobním procesu systematického a kritického osvojování si kultury.*“¹³²

Tyto poznatky se žáci snaží přenést do každodenního života. Seznamují se s Biblií jako s knihou, která nám sděluje radostnou zvěst a s dějinami církve. Pomáhají žákům nalézt hodnoty každodenního života a pohled víry zejména na témata, která se dotýkají lidského života.

4.1 Výuka náboženství a Školský zákon

Vyučování náboženství na školách probíhá dle školského zákona § 15 zák. 561/2004 Sb. Naplňuje článek 16 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, jsou stanoveny podmínky vyučování náboženství na státních školách. Dále není dle školského zákona vyučování náboženství upraveno žádným právním předpisem, pouze interním předpisem MŠMT.¹³³

V prvním odstavci školského zákona se stanoví, že vyučování náboženství může probíhat na všech školách, ale musí být v souladu se zásadami a cíli vzdělávání podle § 2 školského zákona. Také je stanoveno, že vyučovat náboženství mohou pouze církve, které jsou registrované, nebo jim bylo přiznáno právo vyučovat náboženství na školách. Na výuce hodin náboženství se mohou dohodnout i dvě nebo více církví a tyto hodiny mohou ve škole vyučovat společně.¹³⁴

¹³² *Direktorium pro katechezi*. Přeložil Hana BENEŠOVÁ, přeložil Marta HANUŠOVSKÁ. V Praze: Karmelitánské nakladatelství, 2022. Dokumenty (Karmelitánské nakladatelství). s. 222.

¹³³ *Zákon o rodině: s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. Praha: Linde, 2011. §15.

¹³⁴ *Zákon o rodině: s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. Praha: Linde, 2011. §15.

V druhém odstavci školského zákona je stanoveno, že s ohledem na Listinu základních práv a svobod a za splnění podmínek stanovených v zákoně, se náboženství vyučuje jako nepovinný předmět. Tyto podmínky jsou posuzovány pro každý rok samostatně. Jednou z podmínek je minimální počet žáků přihlášených do náboženství. Přihlásí-li se do výuky sedm žáků, přičemž nemusí být z jedné třídy, vzniká škole povinnost stanovit vyučování náboženství jako nepovinný předmět.¹³⁵ Vyučování náboženství pak poskytují pověřeni zástupci církvi nebo náboženské společnosti. Tyto osoby musí splňovat předpoklady pedagogických pracovníků podle zákona č. 563/2004 Sb. Dále tito vyučující uzavírají se školou pracovní právní vztah na základě pracovního poměru nebo dohody o pracích.¹³⁶

Zákon umožňuje spojování žáků z různých ročníků školy. Jestliže však má škola málo žáků, mohou se na hodiny náboženství spojit žáci i z více škol. V jednom oddělení však nesmí být více jak třicet žáků.¹³⁷

4.2 Dokumenty pro náboženské vzdělávání

Pro vyučování náboženství neexistuje žádný Rámcový vzdělávací program. Katechetická sekce České biskupské konference ve spolupráci s diecézními centry vydala v roce 2021 Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice. Tento dokument má být rámcovým programem pro evangelizaci a katechezi dětí školního věku.

Vzdělávací obsah tohoto dokumentu je rozdělen do čtyř okruhů. Každý okruh obsahuje stručnou charakteristiku, očekávané výstupy pro 1. období, 2. období a pro druhý stupeň. U každého výstupu je uvedeno také učivo, které se daného okruhu a výstupu týká.¹³⁸

Prvním okruhem jsou Základy křesťanského učení. Tento okruh žákům přibližuje základní obsah a poselství křesťanské víry. Žák má porozumět obsahům víry katolické církve, o těchto obsazích uvažuje a dovede je propojit se svým životem. Žáky seznamuje s dějinami spásy.¹³⁹

¹³⁵ *Zákon o rodině: s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími.* Praha: Linde, 2011. §15.

¹³⁶ *Zákon o rodině: s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími.* Praha: Linde, 2011. §15.

¹³⁷ *Zákon o rodině: s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími.* Praha: Linde, 2011. §15.

¹³⁸ *Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice.* Praha, 2021.

¹³⁹ *Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice.* Praha, 2021. s. 5–8.

Druhým okruhem je Bible a její poselství. Ten žáky seznamuje s Biblií. Žák má na základě tohoto okruhu porozumět Bibli. Dovede se v ní orientovat. Bibli chápe jako Boží slovo, zná biblické události a chápe jejich poselství.¹⁴⁰

Třetí okruh je Životní styl křesťanů. Cílem tohoto okruhu je vychovat zralou osobnost, která žije dle principů křesťanské etiky. Žák umí poznat, co je hřích, umí respektovat druhého člověka a také mu naslouchat. Umí hledat dobro v ostatních lidech a projevit aktivní zájem o dění kolem sebe.¹⁴¹

Posledním okruhem jsou Základy křesťanského slavení. Tento okruh je tematicky zaměřen na formaci spirituality žáka. Žák rozumí modlitbě a umí také modlitbu sám formulovat. Orientuje se v liturgickém roce a také se aktivně do slavení liturgického roku zapojuje. Zná smysl svátostí a dovede je propojit do každodenního života.¹⁴²

4.3 Osnovy k výuce náboženství

Vedle Dokumentu pro náboženské vzdělávání v České republice jsou dostupné také Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1.–9. ročníku základní školy. Tyto osnovy schválila Česká biskupská konference v dubnu v roce 2003.

Osnovy pro náboženství obsahují nejprve vymezení předmětu náboženství, jeho cíle a doporučené metody, uspořádání učiva, jednotlivá témata, obsahy a cíle jednotlivých ročníků a doporučené pomůcky.¹⁴³ Většina témat se opírá o průřezová témata, které dále rozvíjí nebo alespoň se dotýkají různých mezipředmětových vazeb.

Jednotlivé ročníky mají uvedeny cíle na rovině teologické a antropologické. Určitý symbol pro danou třídu a následně uspořádání tematických celků probíraných v daném ročníku. U každého tematického celku jsou uvedeny cíle jednotlivých hodin a také jejich obsah.¹⁴⁴

¹⁴⁰ *Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice*. Praha, 2021. s. 9–11.

¹⁴¹ *Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice*. Praha, 2021. s. 12–15.

¹⁴² *Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice*. Praha, 2021. s. 16–18.

¹⁴³ *Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1. - 9. ročníku základní školy*. 2004.

¹⁴⁴ *Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1. - 9. ročníku základní školy*. 2004.

Při klasické výuce náboženství je dobré dodržování osnov, které na sebe navazují a jsou jakýmsi vodítkem pro žáky, kteří hodiny navštěvují, ale jen za předpokladu, že máme jistotu, že děti do hodin budou chodit od první do deváté třídy a máme dětí dostatek a tvoří nám pro jednotlivý ročník vždy jednu skupinu.

V současné době děti do hodin náboženství nechodí velký počet a je nutno děti z různých tříd spojovat do různých skupin. Osnovy tedy nevyhovují pro jednotlivé třídy, ale spíše se přechází na různé moduly, kdy vyučující se při tvoření konkrétního učebního plánu řídí tématy, která se dotýkají toho, co se žáci ve škole učí a co prožívají, ale zároveň respektují i učební osnovy. Zůstává se tedy u určitého tématu, které se rozvíjí do šířky a zahrnuje poznatky a zkušenosti žáků z jejich života a také z jiných předmětů. Tyto moduly jsou pro žáky tvořeny kreativní a komunikativní formou. Moduly jsou postavy přímo na konkrétní skupinu.

Při práci v modulech může vyučující lépe navázat na ostatní předměty a propojit výuku náboženství s tématy, které žáci zrovna v různých předmětech probírají.

4.4 Učebnice do hodin římskokatolického náboženství

Do výuky římskokatolického náboženství existuje několik učebnic, které jsou určeny pro první i pro druhý stupeň základních škol. Tyto učebnice jsou často doplněny i o pracovní listy. Asi nejrozšířenějšími učebnicemi do hodin náboženství jsou ty, které vydalo nakladatelství Portál. Během let však byly vydány i učebnice, které se zaměřují vždy na určité téma.

Jelikož děti v hodinách náboženství stále ubývá, náboženství po třídách se učí jen na některých školách. Ve většině případů jsou žáci na hodiny náboženství spojováni z více ročníků, jak již bylo uvedeno výše, a to vede vyučující k tomu, aby si vytvořili své moduly, či svoje celky, kterým se v hodinách náboženství věnují a jsou tedy přímo určeny pro danou skupinku. V takových případech jsou učebnice nevyhovující a již se spíše nepoužívají. V následující části přesto přinášíme přehled nejčastěji používaných učebnic, abychom se mohli zaměřit na to, jak ony reflektují téma rodiny.

4.4.1 Učebnice nakladatelství Portál

Tyto učebnice vycházejí z Osnov pro výuku náboženství, které byly vydány v roce 1993 a jsou určeny pro 1. – 9. třídy. Všechny byly zpracovány podle rakouské učebnice Glaubensbuch, které byly vydány z pověření rakouské Biskupské konference. V dnešní době se tyto učebnice nejen pro svou zastaralou povahu, ale i pro svou nedostatečnost téměř vůbec nevyužívají.

4.4.1.1 Obsah učebnic

Učebnice pro šestou třídu jsou ve většině věnované přátelství a prohloubení jednotlivých událostí z Ježíšova života. Téma rodiny zde však nenajdeme.

V prvním okruhu učebnic pro sedmou třídu se nalézá téma Člověk – nejmilejší Boží tvor. V této hodině se žáci věnují biblické zprávě o stvoření světa a nese důstojnost muže a ženy, vše zdůrazňuje rovnost obou pohlaví. Ostatní témata se věnují prohloubení starozákonního příběhu o vyvedení izraelského národa z Egypta.

Přijmout zodpovědnost, tak se jmenuje okruh v učebnici pro osmou třídu. Žáci se prostřednictvím témat tohoto okruhu věnují společenstvím s druhými lidmi, ve třídě, ale i v rodině. S tou se setkáváme také v souvislosti se čtvrtým přikázáním. To je dalším tématem, které se v učebnici rodině věnuje.

Žáci si v učebnici pro devátou třídu připomínají rovnoprávnost mužů a žen, hledají mužské a ženské vzory a sledují sociální role muže a ženy. Jedno téma je věnováno rodině jako takové, kdy je rodina označována jako nejmenší společenství církve.

4.4.1.2 Téma rodiny v učebnicích nakladatelství Portál

Učebnice byly vydány někdy kolem roku 1993, je to tedy již téměř 30 let, a tedy je to na nich již znát. K většině učebnic jsou k dispozici ještě pracovní listy, viz níže. Všechny učebnice jsou v souladu s osnovami pro výuku náboženství. Každé téma hodiny obsahuje text nebo texty

na dané téma. Dále je tam podnět k diskusi nebo k zamyšlení. Občas téma doplňují obrázky, písničky nebo úryvky z Písma svatého.

Téma rodiny se v učebnicích vyskytují jen zřídka. V kapitolkách, které se věnují rodině se klade důraz na rovnoprávnost mužů a žen, na jejich sociální role v životě. Při probírání čtvrtého přikázání nezapomínají autoři na společné soužití s prarodiči a pohledu na stáří. Rodinu dále označují jako prostředí, které vychovává a vede jedince k hodnotám života.

V učebnicích nakladatelství Portál můžeme sledovat prolínání se podporování dobrých vztahů, pohled na svět očima druhých, všimnout si můžeme i principy demokracie, kdy se žáci seznámí s různými informacemi o kultuře jiných národností.

4.4.2 Metodiky a pracovní listy k výuce náboženské výchovy Kartuziánského nakladatelství

Metodiky a pracovní listy k výuce náboženství vydalo ostravsko-opavská diecéze v Kartuziánském nakladatelství v Brně. Autorkami jsou Eva Muroňová a Eva Muchová. Tyto pracovní listy nám korespondují s osnovami a s učebnicemi nakladatelství Portál. Pracovní listy pro druhý stupeň byly vydány postupně od roku 2004 až 2009. Díky společné návaznosti nesou pracovní listy s učebnicemi shodné názvy: Společně objevujeme víru – 6. třída, Rosteme ve víře – 7. třída a Utvářet život pro 8. třídu.

Po svém vydání byly pracovní listy společně s metodikou nejvíce používaným materiálem, který se v hodinách náboženství využíval v rámci celé České republiky. Pro většinu farností byly dostupné ne jenom pro svou distribuci všemi katechetickými centry, ale také byly dostupné finančně. Dále se katechetům a učitelům náboženství s tímto materiálem dobře pracovalo.

4.4.2.1 Obsah pracovních listů

Jak již bylo zmíněno výše, pracovní listy odpovídají osnovám pro základní školu římskokatolického náboženství. V šesté třídě se autorky věnují tématům z Ježíšova života a starozákonní postavě Davida.

Pracovní listy pro sedmou třídu se věnují stvoření muže a ženy, nad tímto tématem se zastavují a žáci hledají rozdíl mezi mužem a ženou. Dále na rozdílnost prací a povah a vzájemného doplňování ve svých životech. Tyto materiály se pro svou rozsáhlost dají rozložit do dvou ročníků.

Stejně jako u učebnic pro osmou třídu je několik málo kapitol věnováno v těchto pracovních listech rodině. Tu autorky zmiňují při probírání Desatera, zvláště pak 4. přikázání a při řešení konfliktu ve společnosti, a také v rodině.

Pracovní listy pro devátou třídu zatím nebyly vydány.

4.4.2.2 Téma rodiny v pracovních listech

Pracovní listy jsou vhodně doplňovány metodikou, která obsahuje spoustu dalších aktivit, které lze v hodinách náboženství využít. Každé téma hodiny je vhodně zpracováno, autorky uvádějí něco málo k tématu, cíle hodiny, pomůcky, které se budou v hodinách používat, vlastní téma hodiny a spoustu dalších aktivit, které lze v hodinách použít. Tento celek je doplněn pracovními listy nebo ještě dalšími obrázky, texty či jinými materiály, které se mohou v hodinách použít.

Jelikož nám tyto pracovní listy kopírují osnovy a učebnice nakladatelství Portál, téma rodiny tam najdeme velmi zřídka. Nejvíce času je rodině věnováno v osnovách pro devátou třídu, pracovní listy pro devátou třídu však nebyly vydány. Proto zde téma rodiny celkem chybí.

Pracovní listy však vhodně doplňují průřezová témata a ostatní mezipředmětové vztahy. Lze tedy navázat na učivo žáků daného ročníku. Žáci mají základy k danému tématu, popřípadě jsou jim tyto základy pokládány v hodině náboženství a následně jsou rozvíjeny v ostatních předmětech, například v dějepisu.

Tyto pracovní listy jsou snad nejpoužívanější materiály, které se používají v hodinách náboženství. Avšak, jak již bylo zmíněno, pro klesající počty žáků v ročnících a přechod na různé moduly nebo systematickou výuku se přestávají i tyto materiály používat.

4.4.3 Učebnice od P. Jiřího Plhoně

Pro žáky druhého stupně jsou v nabídce brněnského katechetického centra učebnice od autora Jiřího Plhoně, katolického kněze brněnské diecéze. Tyto učebnice nejsou specifikovány pro určitou třídu základní školy, ale věnují se vždy určitému tématu. Všechny jsou určeny pro žáky druhého stupně a středoškolské studenty. Učebnice vycházejí z osnov pro výuku náboženství.¹⁴⁵ Osobně využívám tyto učebnice pro inspiraci při práci v hodinách náboženství.

4.4.3.1 Obsah jednotlivých učebnic

Jednou z učebnic je Vyznání víry, která se především věnuje vysvětlení modlitby Věřím v Boha, kdy jsou jednotlivé úseky modlitby žákům přiblíženy a vysvětleny.

Poznáváme Starý zákon a Radostná zvěst Nového zákona jsou dva soubory, které žákům přibližují knihy Starého a Nového zákona. Žáci nejenom, že se seznámí s vybranými příběhy, ale i s překlady, rozdělením a obsahem biblických knih.

Další učebnicí je soubor, který se věnuje svátostem a liturgickému roku. Nese název Slavíme tajemství spásy. Jelikož se zde autor věnuje svátostem, nalezneme zde téma manželství. Autor se věnuje tématu, jak manželství vzniká, jaké jsou požadavky na přijetí svátosti, jaké jsou účinky, a také jaká je příprava na svátost manželství. Autor nezapomíná na odkaz, zda nalezneme manželství i v Písmu svatém.

Posledním souborem je učebnice a pracovní sešit To dělej, a budeš žít – křesťanská morálka. Žáci se nenáročným, ale uceleným způsobem seznámí s křesťanskou morálkou, vycházející z Katolického katechismu. Tato publikace se ze všech nejvíce věnuje tématu rodiny. Nejprve v rámci Desatera při vysvětlení čtvrtého přikázání. Autor se zde věnuje vztahům v rodině a v životě křesťanských rodin. Dále je to význam manželství, povolání k této

¹⁴⁵ *Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1. - 9. ročníku základní školy.* 2004.

svátosti, ale také rozpadu manželství. Další kapitola je věnovaná zodpovědnému partnerství a rodičovství. Krom vzájemné závislosti generací, povolání k manželství a rodičovství, je zde také kapitola, která se věnuje rodině v ohrožení, problémy v rodině a jak tyto problémy řešit.

4.4.3.2 *Téma rodiny v učebnicích Jiřího Plhoně*

Pracovní materiály do hodin náboženství jsou ucelenými soubory vždy na jedno téma. Autor používá ke svému zpracování spíše lineární osnovy. Žáci se tedy jednotlivým tématům nevěnují spirálovitě, ale jdou systematicky, každý rok, jedno téma. Pracovní materiály jsou tvořeny vždy nějakým textem k zamyšlení. Často své materiály doplňuje slovníčkem, kde autor vysvětluje nové pojmy. Ve většině materiálů je také uvedeno, co o daném tématu, problematice, řekl např. některý světec nebo nějaká známá osobnost.

Rodině se však věnuje jenom pár kapitol v materiálech „To dělej a budeš žít“. Kdy autor vhodným způsobem naráží na témata dnešního života. Žáci se tak například zamýšlejí nad životem křesťanských rodin, nad povinnostmi dětí k rodičům a rodičů ke svým dětem během svého života. Povoláním k manželství, zamyšlením nad tím, jaké dobro manželství přináší a jak se dá porušovat důstojnost v tomto svazku. Dále jsou žáci seznámeni s problematikou antikoncepce a úctou k nenarozenému životu a s tím spojené umělé přerušování těhotenství.

Žáci se prostřednictvím těchto učebnic seznamují s různými způsoby života. Autor zde také poukazuje na vzájemnou spolupráci mezi svými spolužáky a upozorňuje na vzájemnou úctu k druhým a k životu vůbec.

4.4.4 *Napříč dějinami*

Jedná se o nejnovější učebnici pro výuku náboženství. Byla vydána v roce 2021 olomouckým arcibiskupstvím. Autoři se zde zaměřují na dějiny církve. Tato učebnice již je zpracována jako určitý modul, na které se ve vyučování náboženství postupně přechází.

Žáci se po celý rok seznamují, tak jak název nese, událostmi napříč dějinami. Začnou vznikem a základy života církve. Seznamují se s životem prvních křesťanů, ale zároveň porovnávají, jaký je život církve dnes. Pokračují pronásledováním křesťanů, počátky církevního života u nás, zakládání klášterů. Nezapomíná se ani na rozkoly, boje a proměny církve, a také na pomoc těm nejpotřebnějším.

Autoři nezapomínají pracovat ani s průřezovými tématy. V rámci Osobnostní výchovy v tematickém okruhu sociální rozvoj nalezneme spojitost mezi mezilidskými vztahy a poznávání lidí s kapitolami vznik a život církve, pronásledování křesťanů či vznik mnišství a vliv klášterů na rozvoj západní kultury. Dále v tematickém okruhu morální rozvoj nalézáme spojitost s etikou, charitou, a s misiemi.

4.4.4.1 Téma rodiny v učebnici Napříč dějinami

Učebnice je barevně zpracovaná a najdeme zde spoustu různých obrázků, map, fotografií a ostatních různých tabulek, které vhodně doplňují dané téma. Na konci každé kapitoly žáci najdou několik opakovacích otázek, kterými si můžou učivo zopakovat. Tato učebnice zároveň slouží i jako pracovní sešit. I přes rozmanitost této učebnice se zde s tématem rodiny nesetkáváme, a to ani okrajově.

Na žáky tato učebnice působí spíše nepřehledně, její rozmanitost je někdy až přehnaná. Také výběr barev působí vojenským vzhledem, což na některé žáky nepůsobí dobře. Některé kapitoly obsahují až zbytečně moc textu a informací.

4.5 Průřezová témata v učebnicích náboženství

Po prostudování učebnic, které nám katechetická centra do hodin náboženství nabízejí, můžeme zhodnotit, že ani jedna učebnice nezapomíná na průřezová témata. Například můžeme objevit Osobnostní a sociální výchovu v oblasti sociálního rozvoje, kdy žáci v učebnicích nachází témata, při nichž vytváří a upevňují důvěru a přátelství mezi sebou, což se následně prohlubuje až k rozměru přátelství mezi Bohem a člověkem. Nezapomíná se ani na morální rozvoj a s ním spojenou etiku, hlavně tu křesťanskou – život podle Desatera či blahoslavenství. Nesmíme

zapomenout ani na sebepoznávání a přijetí sama sebe, takového, jaký jsem, a tím přijmout i druhé se svými klady i zápory. Dále je to určitě Enviromentální výchovu, kdy autoři nezapomínají na úctu ke stvoření, tedy vážit si všeho, co nás obklopuje, což je životní prostředí – vážit si vody, čistého vzduchu, přírody – stromy, květiny, zvířata apod. V neposlední řadě je to mediální výchova, kdy se žáci seznamují například s Biblií, dívají se na jednotlivé texty, co a jak nám chtějí sdělit či identifikují postoje a názory autora.

Kromě učebnice Napříč dějinami od Arcibiskupství olomouckého se v každém svazku učebnic alespoň v některé kapitole pracuje s tématem rodiny. Často se autoři zabývají čtvrtým přikázáním Desatera, tedy vztahem mezi rodiči a dětmi, v učebnici To dělej a budeš žít autor přidává ještě vztah k prarodičům. V učebnicích nakladatelství Portál, v pracovních listech ostravsko-opavské diecéze, stejně jako v učebnici To dělej a budeš žít nalézáme také postavení muže a ženy a jejich rovnoprávnost. Autoři obou učebnic poukazují také na rozdělení ženských a mužských prací, avšak nezapomínají na to, že to nemusí být podmínkou, že například umývání nádobí nesmí dělat muž apod. V těchto případech se věnují okruhům Osobnostní a sociální výchovy, žáci prohlubují skrz Desatero křesťanskou etiku. Věnují se mezilidským vztahům, hledají odlišnosti mezi mužem a ženou. Učí se vzájemnému respektování a nahlíží do lidských práv a povinností.

Nejčastějším tématem učebnic je téma manželství. Toto téma se probírá v rámci svátostí, a tak není divu, že autoři tomuto posvátnému svazku věnují alespoň jednu kapitolku. Autoři však na tuto svátost nepohlížejí jen jako na samotný obřad, ale věnují se všemu, co k tomu patří. A tak se nezapomíná na potřebnou přípravu na manželství, na přijetí této svátosti, ale také na život v manželství. Autoři zdůrazňují hlavní poslání manželství, což je plodnost jako Boží dar a úctu k nenarozenému životu. Na soužití v manželství i na soužití mezi generacemi. Upozorňují na případné konflikty a problémy, které mohou v tomto svazku nastat, jak pěstovat vzájemnou úctu a věrnost. Téma manželství nalezneme u téměř všech autorů učebnic. I v tématu manželství se žáci věnují tématům Osobnostní a sociální výchovy, kdy se učí např. pečovat o mezilidské vztahy, vzájemné respektování, komunikaci a třeba předcházení a řešením konfliktů.

Děti v hodinách náboženství často vidí, jaká rodina má být, jak by měla vypadat a co je vlastně ten ideál pro život. Často se ale setkáváme s dětmi, které pochází z neúplných rodin, z rodin rozvrácených, anebo z rodin, kde veškerou zodpovědnost převzala babička, v lepších případech, jestli je ještě na živu, tak i dědeček. Jak potom pohlížejí na svou rodinou

situaci, že právě jejich rodina nefunguje tak jak má. Často se v hodinách náboženství zapomíná na skutečnost, že se vyučování zúčastňují děti z různých rodin a z různých životních situací.

5 Co spojuje učebnice výchovu k občanství a náboženství

Jak bylo uvedeno v předchozích kapitolách, žáci základních škol se s tématem rodiny setkávají v hodinách občanské výchovy i v hodinách náboženství. Některá témata se různě prolínají v obou předmětech, jiná témata se objevují jen v jednom předmětu. Narazíme však na témata, která se různě spirálově opakují v různých ročnících druhého stupně základních škol. Některé učebnice do hodin náboženství však nejsou určeny do konkrétních tříd, a tak je můžeme použít v různých ročnících, např.

V následujícím přehledu budou formou tabulek představeny jednotlivá témata, jejich prolínání nebo jedinečnost napříč učebnicemi občanské výchovy a náboženství pro 5.-9. třídu, pokud je třída určena.

Třída	6.	7.	8.	9.	Neurčeno
Označení					

Tabulka 1: Legenda

5.1 Šestá třída

		učebnice Občanské výchovy			učebnice Náboženství	
		Fraus	Nová škola	Tak Tik	Portál	Brauner
T É M A	Rodina – spol. lidí					
	Vztahy v rodině					
	Rodokmen					
	Manželství					
	Role v rodině					
	Konflikt v rodině					
	Rodinné rituály					
	Adopce					
	Práva a povinnosti					

Tabulka 2: Přehled témat spojených s rodinou v učebnicích OV a Náb pro šestou třídu

Z tabulky je patrné, že v šesté třídě v hodinách občanské výchovy se tématům, které se týkají rodiny, věnují všechna tři nakladatelství. Také pokrytí témat se dá říci, že se ve většině případů opakují ve všech třech nakladatelstvích.

V učebnicích náboženství nám však v obou nakladatelstvích téma rodiny chybí úplně.

5.2 Sedmá třída

		učebnice Občanské výchovy			učebnice Náboženství	
		Fraus	Nová škola	Tak Tik	Portál	Brauner
T É M A	Role v rodině					
	Práva a povinnosti					
	Volný čas v rodině					
	Komunikace v rodině					
	Rodinný rozpočet					
	Společný život v rodině					
	Rovnoprávnost mužů a žen					
	Vzájemné doplňování					

Tabulka 3: Přehled témat spojených s rodinou v učebnicích OV a Náb pro sedmou třídu.

Od šesté třídy se výrazně liší učebnice určené pro sedmou třídu. Tématům rodiny se věnuje pouze jedno nakladatelství – Fraus. V nakladatelství Nová škola a Tak Tik se téma rodiny neobjevuje vůbec.

V učebnicích náboženství je tomu nyní jinak, v obou nakladatelstvích nalezneme po jednom tématu, avšak témata se vůbec nepotkávají s tématy, které obsahují učebnice pro občanskou výchovu.

5.3 Osmá třída

		učebnice Občanské výchovy			Učebnice Náboženství	
		Fraus	Nová škola	Tak Tik	Portál	Brauner
T É M A	Manželství					
	Partnerství					
	Společenství lidí – rodina					
	Vzájemná úcta k rodičům					
	Konflikt v rodině					

Tabulka 4: Přehled témat spojených s rodinou v učebnicích OV a Náb pro osmou třídu.

V tabulce pro osmou třídu nás asi na první pohled zaujme, že nakladatelství Tak Tik se nevěnuje žádnému rodinnému tématu. Pohledem na zbylá dvě nakladatelství zjistíme, že ani tyto nakladatelství se rodině nijak moc nevěnují.

Zbylé dvě učebnice do hodin náboženství se rodině věnují téměř stejným počtem témat, ale úplně jinými, než těmi, se kterými se děti setkávají v hodinách občanské výchovy.

5.4 Devátá třída

		Učebnice Občanské výchovy			Učebnice Náboženství
		Fraus	Nová škola	Tak Tik	Portál
T É M A	Rodinné právo				
	Manželství				
	Práva a povinnosti v rodině				
	Konflikt v rodině				
	Rodina dříve a dnes				
	Rozpad rodiny				
	Finanční zabezpečení rodiny				
	Rovnoprávnost mužů a žen				
	Role v rodině				
	Rodina jako nejmenší článek				

Tabulka 5: Přehled témat spojených s rodinou v učebnicích OV a Náb pro devátou třídu.

Problematika rodiny se s největším počtem témat objevuje v deváté třídě. Nejvíce se mu věnuje nakladatelství Fraus. Zbývá dvě nakladatelství se věnují rodině jen dvěma tématům, ale tyto témata najdeme u všech tří nakladatelství.

Úplně jiná témata nalezneme v učebnici náboženství od nakladatelství Portál. Autoři pracovních listů, jenž svoje materiály do náboženství vydávají prostřednictvím nakladatelství Brauner, pracovní listy pro devátou třídu nevydali, proto v tabulce chybí.

5.5 Zhodnocení tabulek

Tabulky nám názorně ukazují, že žáci se sice v hodinách občanské výchovy i náboženství různě setkávají s tématy rodiny. Ani v jedné třídě se nám však témata neseťkávají, abychom mohli různě propojovat hodiny náboženství a občanské výchovy.

Do hodin náboženství máme ještě učebnice, které nejsou určeny pro konkrétní ročník. Ty jsou znázorněny v tabulce, tentokrát věnované všem tématům, které v učebnicích občanské výchovy a náboženství nalezneme. Jednotlivé ročníky jsou zde označeny dle barev, jako tomu bylo v předchozích tabulkách. V tabulce nejsou uvedeny učebnice, které se tématu rodiny vůbec nevěnují. Jedná se tedy o učebnice do hodin náboženství – Napříč dějinami od arcibiskupství olomouckého; Poznáváme Starý zákon a Poznáváme Nový zákon od Jiřího Plhoně.

5.6 Porovnání z hlediska témat

TÉMA	učebnice Obč. výchovy			učebnice Náboženství			
	Fraus	Nová škola	Tak Tik	Portál	Brauner	To dělej...	Slavíme tajemství
Rodina – společenství lidí							
Vztahy v rodině							
Rodokmen							
Manželství							
Role v rodině							
Konflikt v rodině							
Rodinné rituály							
Adopce							
Práva a povinnosti							
Volný čas v rodině							
Komunikace v rodině							
Rodinný rozpočet							
Společný život v rodině							
Rovnoprávnost mužů a žen							
Vzájemné doplňování							
Partnerství							
Vzájemná úcta k rodičům							
Rodinné právo							
Rodina dříve a dnes							
Rozpad rodiny							
Finanční zabez. rodiny							

Rodina jako nejmenší článek							
Rodičovství							

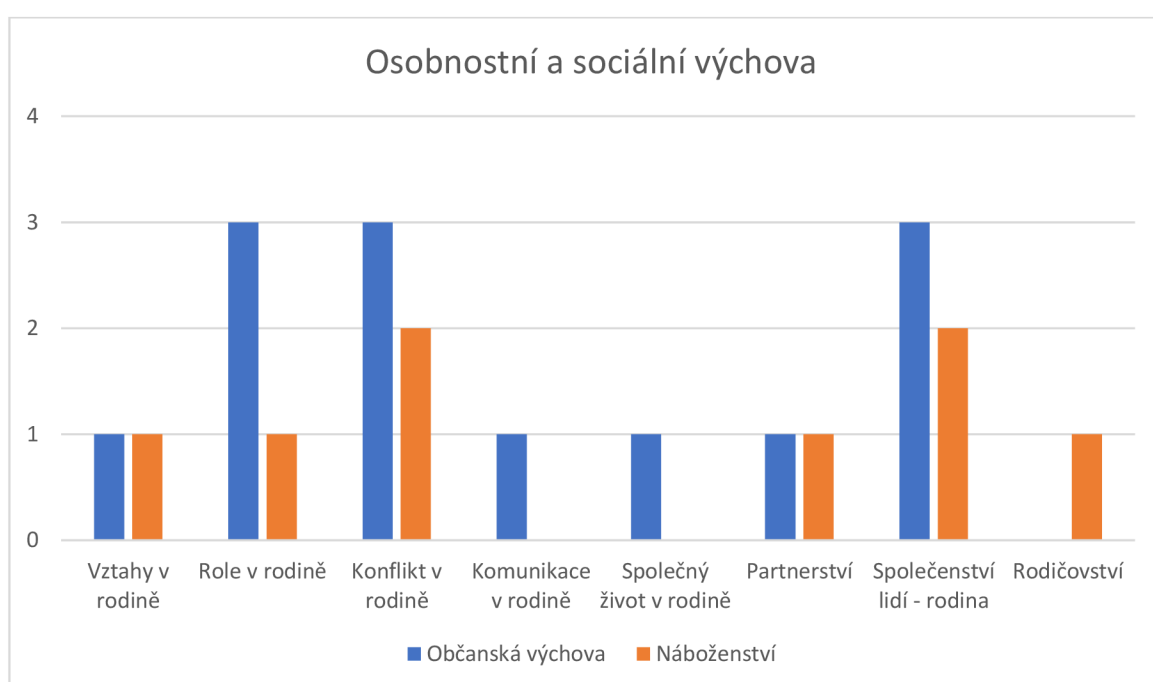
Tabulka 6: Přehled učebnic do občanské výchovy a náboženství

Tabulka s přehledem učebnic do občanské výchovy a náboženství, která se věnuje všem učebnicím do těchto předmětů nám ukazuje, že se tyto učebnice málokdy setkávají. Asi nejvíce shod nalezneme v tématu Manželství, Rodina jako společenství lidí a tématu Konflikty v rodině.

5.7 Porovnání z pohledu průřezových témat

Následující grafy se věnují tématice rodiny v učebnicích pro občanskou výchovu a náboženství z hlediska průřezových témat.

5.7.1 Osobnostní a sociální výchova

Tabulka 7: Přehled témat spojených s rodinou v učebnici OV a Náb z pohledu průřezového tématu OSV

Z grafu, který je věnovaný průřezovému tématu Osobní a sociální výchova nám vyplývá, že nejprobíranější téma v hodinách občanské výchovy jsou Konflikty v rodině, při níž se žáci dívají na konflikt, jako na něco řešitelného, jak konflikt vzniká a jak mu předcházet. Dalším nejprobíranějším tématem je Rodina jako společenství lidí, kde se žáci seznámí se základními pojmy, které k rodině patří. Těmto tématům se věnují tři učebnice do občanské výchovy a zároveň dvě učebnice do náboženství. A třetím tématem, které se v učebnicích nejčastěji vyskytuje je Role v rodině, kterému se stejně jako předešlým tématům věnují tři učebnice občanské výchovy, ale už jen jedna učebnice do náboženství.

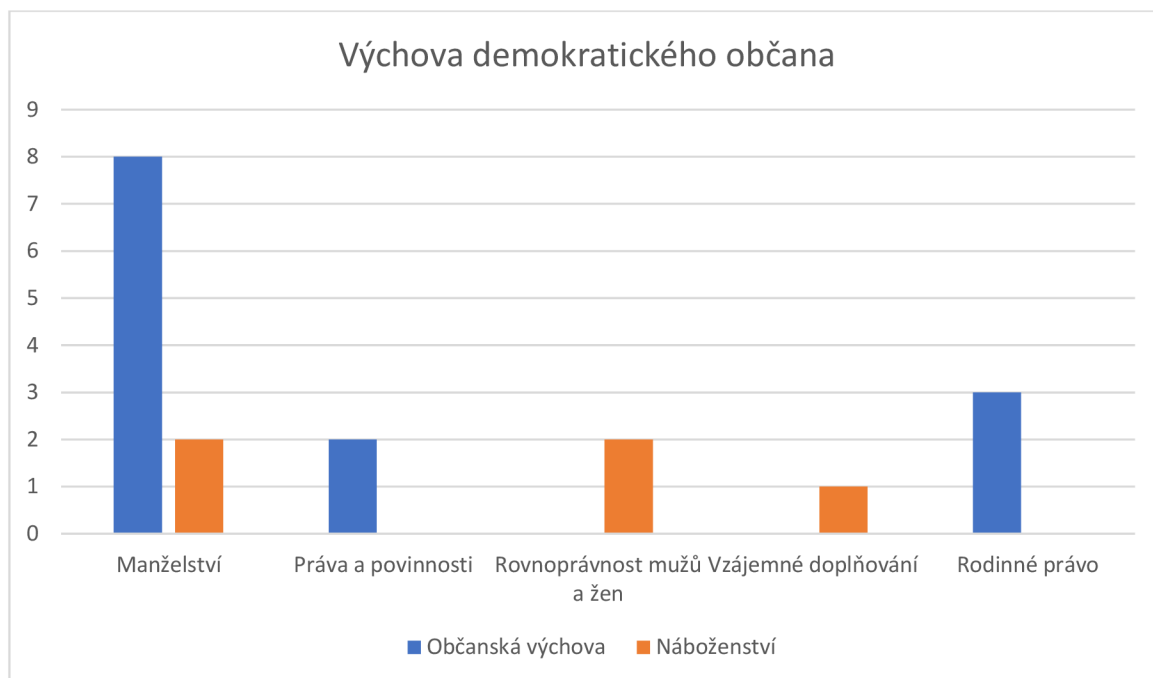
Stejným dílem se věnují učebnice občanské výchovy a náboženství Vztahům v rodině a Partnerství. Ostatním tématům se již učebnice moc nevěnují. Nalézáme je za celý druhý stupeň jen v jedné učebnici občanské výchovy nebo náboženství. Z toho vyčnívá téma Rodina – společenství lidí, které se věnují dvě učebnice náboženství.

Z přehledu je tedy patrné, že větší polovině témat se věnují buď jen učebnice občanské výchovy nebo náboženství. Málo témat se setkává v obou předmětech. Například tomu, jak v rodině komunikovat, se věnuje pouze jedna učebnice do občanské výchovy, a přesto téma Komunikace v rodinách často chybí. Rodiče s dětmi nemluví a v opačném případě děti také nemají rodičům často co sdělit. Rodiče dávají na přední místo své zaměstnání a své koníčky, a potom až své děti. Děti si zase vystačí s televizí, s počítačem, mobilním telefonem nebo jinou elektronikou. Slova se z domovů vytrácí, a jednotliví členové mezi sebou spíše nekomunikují, než komunikují. A přesto se o tom ve škole tak málo mluví.

Stejně tak se zapomíná i na Vztahy v rodině, s tím související témata Rodičovství a Rodina. Co to rodina je, kdo do ní patří a co je to rodičovství. Proč se na toto téma s dětmi nepodívat z blízka, vždyť struktura jejich rodin je často rozmanitá, setkáváme se rodinami rozvedenými, žijícími v novém vztahu či rodinami pěstounskými nebo adoptivními.

Třetím nejméně používaným tématem v učebnicích je téma Společného života v rodině. Tomuto tématu se během těch čtyřech let věnuje pouze jedna učebnice občanské výchovy. Z učebnic náboženství se tomuto tématu nevěnuje ani jedna.

5.7.2 Výchova demokratického občana

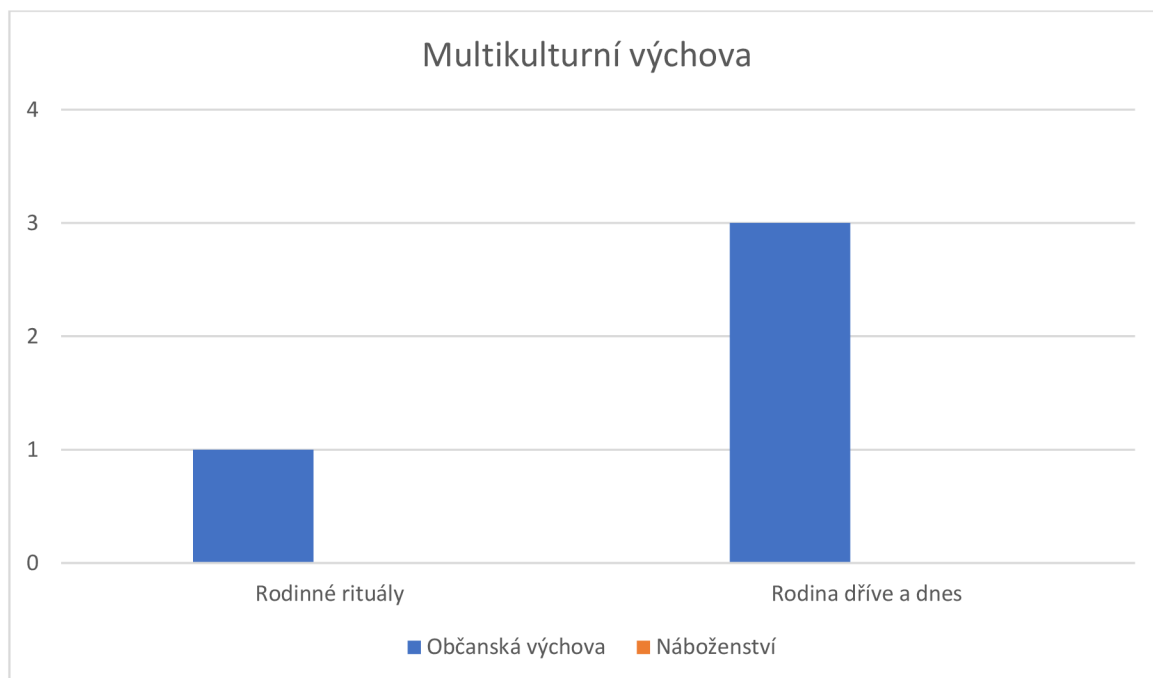
Tabulka 8: Přehled témat spojených s rodinou v učebnici OV a Náb z pohledu průřezového tématu Výchova demokratického občana

Druhý graf je věnován dalšímu tématu průřezového okruhu Výchova demokratického občana. Nejvíce probíraným tématem této oblasti je Manželství. Tomuto tématu se věnuje i nejvíce učebnic OV i Náb. Celkem osm učebnic se věnuje tématu uzavírání manželství a všemu, co je potřebné k tomu, aby mohl být manželský svazek uzavřen. Stejnému tématu se věnují celkem dvě učebnice do hodin náboženství.

Ostatní témata se nám objevují jen v učebnicích občanské výchovy nebo naopak jen v učebnicích náboženství. Nejvíce zastoupené téma v učebnicích je Rodinné právo, kterému se věnují tři učebnice občanské výchovy. Dvě učebnice občanské výchovy se věnují Právům a povinnostem v manželství.

Dvě učebnice náboženství se věnují Rovnoprávnosti mužů a žen a jedna učebnice Vzájemnému doplňování manželů.

5.7.3 Multikulturní výchova

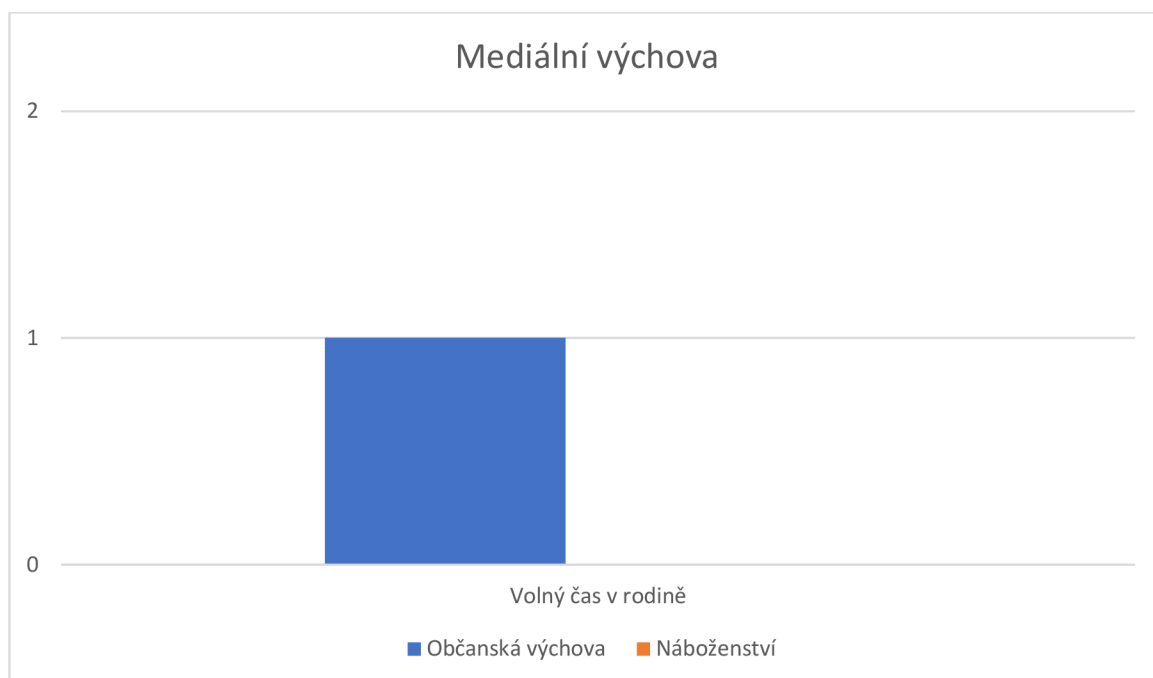

Tabulka 9: Přehled témat spojených s rodinou v učebnici OV a Náb z pohledu průřezového tématu Multikulturní výchova

Dle grafu, který nám ukazuje téma Multikulturní výchova vidíme, že v hodinách náboženství se s tímto tématem nesečkáme. K tomuto tématu se váží dvě témata občanské výchovy – Rodina dříve a dnes, kdy žáci v hodinách občanské výchovy porovnávají život rodiny v předešlých letech a staletí a život rodiny v dnešní době.

Druhým tématem, který se váže k tomuto průřezovému tématu jsou Rodinné rituály. Žáci se opět v rámci občanské výchovy seznamují s pojmem rodinný rituál – tedy co to je rituál, jestli vůbec a jak je jednotlivé rodiny dodržují.

5.7.4 Mediální výchova

Tabulka 10 Přehled témat spojených s rodinou v učebnici OV a Náb z pohledu průřezového tématu Mediální výchova

Pouze jedno téma jsme našli v učebnici občanské výchovy, které se nám pojí s průřezovým tématem Mediální výchova. Jedná se o téma Volný čas v rodině. Žáci se zabývají tím, jak mohou společně trávit volný čas ve své rodině. Toto téma v učebnicích náboženství zcela chybí.

Shrnutí témat v učebnicích občanské výchovy a náboženství

Při porovnávání učebnic do občanské výchovy a náboženství jsme zjistili, že ač jsme porovnali učebnice z několika pohledových úhlů, přesto jsme toho moc společného nenašli. A když už se shoda našla, nejednalo se o stejný ročník.

V učebnicích náboženství téma rodiny značně chybí, možná je to i proto, že učebnice, které kdy vyšly jsou již zastaralé a neodpovídají dnešnímu učení. V učebnicích občanské výchovy i náboženství chybí aktuální témata dnešních rodin. Vůbec tam nenalezneme priority, klady, ale i úskalí, které rodiny provází.

6 Výukový plán do hodin náboženství na téma Rodina

Na základě předchozích kapitol, kde byla provedena analýza tématu rodina v učebnicích určených do hodin náboženství a občanské výchovy, tato kapitola navrhuje výukový celek zaměřený na toto téma. Témata jsou vybírána podle četnosti v hodinách občanské výchovy s přihlížením na ostatní učebnice náboženství, které nám již některá témata nabízejí a vhodně nám výuku doplňují.

Tento návrh propojuje téma rodiny tak, aby bylo možno navázat v hodinách náboženství na hodiny občanské výchovy a na poznatky, které děti už ve vyučování získaly. Na rozdíl od občanské výchovy, kde se žáci učili o rodině spíše teoreticky, v hodinách náboženství se na rodinu podíváme z pohledu učení římskokatolické církve. Pokusíme se s žáky prohlubovat vztah ke svým blízkým, a také k Bohu.

Výukový plán konkrétních hodin zpravidla vychází ze ŠVP příslušné školy, které určuje výstupy, které by žák měl v daném roce mít a přizpůsobuje pedagogickou činnost, aby vyhovovala všem žákům školy. Pro výuku náboženství však ŠVP není povinný, a tak

ho na spoustě škol nenalezneme. Výukový plán by měl obsahovat kromě daného tématu náplň hodiny, obsahuje výstupy k danému tématu, a také předpokládanou časovou dotaci.¹⁴⁶

Cílem výukového plánu je, aby se žák stal středem, kolem kterého se točí veškeré rozhodnutí učitele, a to po obsahové i metodické stránce.¹⁴⁷ V hodinách tedy vybíráme učební činnosti, které jsou přizpůsobeny zájmům žáků a k jejich potřebám, tak aby je výuka bavila a z vyučování si odnesli cestu k vlastním postojům a také odpovědnosti ve svém životě.

¹⁴⁶ ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar, Pedagogika. Havlíčkův Brod: Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s., 2019. s. 334.

¹⁴⁷ MUCHOVÁ, Ludmila, Cíle a cesty k hlubšímu lidství. I. České Budějovice: Petrinum, 2016. s. 87.

6.1 Návrh výukového plánu do hodin náboženství pro šestou třídu

Téma	Výstupy	Počet hod.
Manželství	Žák rozlišuje mezi občanským a církevním sňatkem. Diskutuje o tom, jak by mělo manželství mezi mužem a ženou vypadat.	1
Rodina	Žák umí popsat svoji rodinu, váží si svých rodičů, kteří jej vychovávají a jsou dárce jeho života. Vidí rozdíly i spojitosti v životě Svaté rodiny a v životě rodiny v dnešním světě. Žák analyzuje spojitosti mezi rodinou a společenstvím církve.	2
Rodokmen	Žák zvládne sestavit rodokmen vlastní rodiny a při použití Bible sestavuje rodokmen biblických postav.	2
Rodinné rituály	Žák definuje pojem rituál. Popisuje rituály, které se slaví v jeho rodině.	1

Tabulka 11 Návrh tematického plánu Náboženství, implementace průřezového tématu Rodina pro šestou třídu

V šesté třídě mají žáci množství témat věnované rodině v hodinách občanské výchovy. V učebnicích, které jsou určeny do hodin náboženství však rodinu vůbec nenalezneme. Proto je věnováno šesté třídě nejvíce témat.

6.1.1 Manželství

Cíl:

Žák rozlišuje mezi občanským a církevním sňatkem. Diskutuje o tom, jak by mělo manželství mezi mužem a ženou vypadat.

Pomůcky:

- fixy, křídly – popřípadě arch papíru, podle vybavení učebny
- tablety nebo počítače
- dvě obálky s pokyny¹⁴⁸
- list papíru o velikosti cca A6

Provedení hodiny:

Brainstorming – žákům na tabuli nebo arch papíru, podle toho, co máme k dispozici, napíšeme velkým slovo „manželství“. Všem dáme prostor, aby mohli na tabuli něco napsat. Nejprve omezíme, že k tabuli může jít každý žák pouze jednou, pokud už nikdo nepřichází, dáme druhé, popřípadě třetí kolo, dle potřeby a zájmu žáků. Jednotlivé poznámky si společně projdeme, a každý žák si odůvodní svůj postřeh. Jestliže nám některé postřehy chybí, doplníme je sami, ale bez veškeré kritiky. Touto metodou jsme si zopakovali veškeré důležité, možná i ty méně důležité věci, které se týkají manželství.

Při společném brainstormingu jsme společně přišli ke slovům jako je slib, sňatek v kostele, sňatek na úřadě, oddávající, nebo svědci. Všechny tyto pojmy nyní využijeme. Žáky rozdělíme na dvě skupiny – buď nám skupinky vzniknou samy, nebo určíme klíč, dle kterého se žáci rozřadí do skupin – např. budeme losovat, zvolíme dva hlavní mluvčí, kteří si do svého týmu vybírají ostatní, sami si rozmyslíme podle toho, jak žáky známe, dle jejich povah a dovedností, kdo v které skupince bude, aby byly skupinky vyvážené. Zástupci skupin

¹⁴⁸ Viz Příloha 1.

si přijdou vybrat obálku s pokyny. Ke společné práci má každá skupina k dispozici tablety nebo počítače.

Po vyhledání a přípravě zahrají obě skupinky, to, co našly. Jedna skupinka sňatek v kostele, druhá sňatek na úřadě. Po shlédnutí obou scének přichází diskuse – co si jim na kterém slibu líbilo a naopak, co se jim nelíbilo. Co oba sliby spojuje, a naopak v čem se tyto sliby od sebe liší.

Pro křesťany je důležité, aby uzavírali svatbu v kostele. Manželství je povolání k životu. Do svátosti manželství vstupují snoubenci dobrovolně, jinak by byl sňatek neplatný. Papež František označuje manželství za dar, který má svátostný charakter. „*Muž a žena se spojují nejhlubším způsobem a nerozlučně. Svátostné znamení dělá z jejich vzájemné sounáležitosti obraz Kristova vztahu k církvi.*“¹⁴⁹

Všechny svátosti jsou nám udělovány většinou kněžími, některé mohou udělovat pouze biskupové, ale svátost manželství si udělují manželé navzájem,¹⁵⁰ ovšem za podmínky přítomnosti kněze a svědků¹⁵¹.

Jaké vlastnosti má manželství?

Žáci pracují ve dvojicích a diskutují na téma vlastností manželství, tyto poznatky z diskuse si zaznamenávají. Asi po třech minutách žáky přerušíme a skupinky rozšíříme na čtveřice, podle počtu žáků ve třídě spojujeme ještě dále nebo zahájíme celotřídní diskusi, kdy si žáci navzájem sdělí, na jaké vlastnosti přišli. Kdyby v diskusi nezaznělo, vyučující napoví další vlastnosti, u kterých je určitě dobré, aby v hodině zazněly – např. věrnost, vzájemná důvěra, tolerance, opora, odpuštění apod.

Po společné diskusi dostane každý žák lístek papíru – nemusí být velký. Instrukce žákům nejlépe napíšeme na tabuli. Úkolem je napsat na lístek 4 informace, které považuje z dnešní hodiny za důležité, dále vymyslí dvě otázky, na které budou spolužáci odpovídat, jednu otázku, na kterou by rád znal odpověď od vyučujícího – například něco, co v hodině nezaznělo a on se nechtěl veřejně před ostatními zeptat, a jednu až dvě informace z hodiny, které jej nejvíce zaujaly, jsou-li takové. Podle času projdeme společně jednotlivé lístečky, popřípadě si je necháme na začátek příští hodiny a může nám to posloužit jako opakování minulé hodiny.

¹⁴⁹ FRANTIŠEK. Posynodální apoštolská exhortace *Amoris lætitia* 8. Praha: Paulínky, 2016. čl. 72.

¹⁵⁰ CIC Kán. 1057 §1.

¹⁵¹ CIC Kán. 1108 §1.

6.1.2 Rodina

Cíl:

Žák umí popsat svoji rodinu, váží si svých rodičů, kteří jej vychovávají a jsou dárci jeho života. Vidí rozdíly i spojitosti v životě Svaté rodiny a v životě rodiny v dnešním světě. Žák analyzuje spojitosti mezi rodinou a společenstvím církve.

Pomůcky:

- tablety nebo počítače
- Bible
- Biblický atlas
- list papíru velikosti A4 pro každého žáka
- arch papíru, v případě, že nemáme k dispozici tabuli
- pracovní list
- aktivita v programu „Learnining apps“¹⁵²

Provedení hodiny:

Svatá rodina – žáky rozdělíme do tří skupin. Celá třída bude představovat jednu Svatou rodinu. Jedna skupina bude Panna Maria, druhá skupina bude svatý Josef a třetí skupina bude Ježíš. Žákům dáme k dispozici dle možností školy, ale pokud máme, k dispozici počítače či tablety, aby si mohli hledat různé informace. Na zpracování každá skupinka dostane zhruba 10–15 minut, kdy z toho, co už zná z předchozích let, nebo z informací o své postavě, které si skupinka vyhledá na internetu. U Ježíše se žáci mají hlavně soustředit na dobu, po kterou žil v Nazaretě. K dispozici má každá skupinka i Bibli.

¹⁵² Viz Příloha 2.

Po uplynutí času každá skupinka prezentuje svoji osobu, jako by mluvili o sobě. Na závěr odprezentování dané postavy se ostatní žáci mohou ptát na různé otázky, které je k tématu napadají a společně o těchto věcech diskutovat.

Po společné diskusi, jak asi mohla Svatá rodina bydlet a žít, se společně podíváme ještě na mapu – využijeme například Biblický atlas, kde se podíváme, kdy, kam a jak Svatá rodina cestovala.

Myšlenková mapa – na tabuli nebo arch papíru napíšeme „život rodiny v dnešní době“. Žáci společně dopisují, co je napadá k tomuto tématu. Jednotlivé postřehy si opět projdeme a prodiskutujeme, zeptáme se i na názor ostatních žáků, zda by k tomu něco doplnili nebo zda s tím plně souhlasí. Žádný postřeh však zbytečně nekritizujeme.

Žáci se rozdělí do dvojic, popřípadě trojic, a společně vypracují pracovní list¹⁵³, ve kterém doplňují, co má společného, a naopak v čem se liší Svatá rodina a rodina v dnešním světě. Na druhé straně pracovního listu jsou uvedeny dva články z apoštolské exhortace o lásce a rodině *Amoris Laetitia* od papeže Františka. Tyto články si žáci přečtou a ve skupince, ve které jsou, zkusí popřemýšlet, co nám tím chce papež František říct. Zároveň si podtrhnou, nebo jinak zvýrazní, co je v jednotlivých článcích zaujalo. Tyto postřehy a nápady si navzájem jednotlivé skupinky prezentují.

Tuto aktivitu můžeme obměnit, pokud dáme žákům k dispozici exhortaci v elektronické podobě a žáci se pokusí si tyto články najít sami.

Na závěr hodiny bude úkolem žáků napsat dopis do minulosti určený Svaté rodině. V dopise se žáci zmíní, čeho si na jejich životě cení, co na jejich životě obdivují, ale v čem měli oni život těžší x lehčí jako máme my dnes.

Jestliže budeme mít na konec hodiny dostatek času, můžeme si dopisy přečíst hned na závěr hodiny. Máme-li málo času necháme čtení na další hodinu, kdy poslouží jako zopakování učiva minulé hodiny, a jako úvod k další hodině.

Je vhodné se s žáky domluvit, zda budou dopis číst každý svůj nebo zda bude dopisy předčítat pouze jeden, například vyučující, anebo se dopisy navzájem zamíchají, a každý bude číst ten, který si vylosuje.

¹⁵³ Viz Příloha 3.

Následující téma s žáky probereme další hodinu. Na úvod si přečteme dopisy nebo formou dialogu zopakujeme předešlou hodinu, kdy jsme se hledali, co má společného dnešní rodina se Svatou rodinou a zároveň si řekneme, jak rodina vypadá a co rodinu tvoří.

Jestliže máme popsanou rodinu, žákům položíme úkol, jak by vysvětlili nevěřícímu kamarádovi, co nebo kdo je to církev. Necháme mluvit žáky, jenom průběžně informace upřesňujeme a doplňujeme. Všechny postřehy můžeme zapisovat na tabuli. Ze vzniklých vět zkusíme společně vytvořit „definici“ církve, tak aby ji pochopil nevěřící kamarád.

Církev stejně jako rodina drží při sobě. Stejně tak tomu bude i v následující aktivitě. Žáci si stoupnou do kruhu a zavřou oči. Nejprve natáhnou pravou ruku a první na kterou narazí uchopí. Potom natáhnou levou ruku, opět na kterou ruku narazí jako první, tak ji uchopí. Vznikne nám tak skupinka propletených rukou. Úkolem žáků je se vzájemně domluvit, nepouštět se a zkusit se společně „rozmotat“.

Církev tvoří lidé, kteří se hlásí k Bohu. Církev tvoří kněží a biskupové. Biskup „číslo jedna“ – úplně ten největší je Svatý otec, někdy se mu také říká papež. Jak znají či neznají jména našich hlavních církevních představitelů si žáci odzkouší na aktivitě na tabletech, kde hledají dvojice, které k sobě patří.

Jestliže dáme vedle sebe církev a rodinu, mají něco společného? Jestli ano, co? Rodina je společenství lidí, kteří k sobě nějakým způsobem patří, stejně tak je tomu i u církve – je to společenství lidí, kteří k sobě nějakým způsobem patří. Tudíž i církev je jedna velká rodina. Navzájem se máme v úctě, pomáháme si a věříme si. Chováme se k sobě úplně stejně, jako se k sobě chováme v rodině. Církev je tedy jedna velká rodina Božích dětí.

Na závěr hodiny žáci dostanou k dispozici slova: církev, biskup, rodina, kněz, Svatý otec. Úkolem žáků je z těchto slov vytvořit souvislý text, který dává smysl. Vzniklé texty si můžeme společně přečíst.

6.1.3 Rodokmen

Cíl:

Žák zvládne sestavit rodokmen vlastní rodiny a na základě Bible dokáže sestavit rodokmen biblických postav.

Pomůcky:

- arch papíru velikosti A4
- arch papíru velikosti A3 popř. A2
- pastelky, fixy, prašné křídly apod.

Provedení hodiny:

Rodokmen rodiny – hodinu začneme otázkou, co je to rodokmen? Zopakujeme si tedy základní informace, které slyšeli žáci v hodinách občanské výchovy. Kdo tedy do rodokmenu patří – jsou to určitě rodiče, prarodiče, sourozenci, tety, strýcové apod. Je vhodné zjistit, zda si žáci rodokmen tvořili v občanské výchově či nikoliv. V případě, že ano, vytvoří si žáci pouze malý rodokmen své rodiny, který bude na A4. V rodokmenu budou uvedena jména rodičů, prarodičů, sourozenců a kmotrů. V druhém případě se můžeme pustit i do rodokmene, kde bude uvedena širší rodina. Žáci si své rodokmeny navzájem ukáží a popovídají o své vlastní rodině.

Biblický rodokmen – žáky rozdělíme do skupinek, cca 2–3 lidé v jedné skupině. Na tabuli napíšeme jména z Bible – Josef Egyptský, Jákob, Abrahám, Šalamoun, Ježíš, královna Ester, Rút. Skupinky se domluví, kterou biblickou postavu si vyberou, tak abychom neměli jednu biblickou postavu několikrát, ale aby byly rodokmeny rozmanité nejenom v provedení, ale i na osoby. Jestliže se žáci nemohou domluvit, přejdeme na losování, a každá skupinka si jednu postavu vylosuje.

Skupiny dostanou k dispozici archy papíru velikosti A3 nebo A2, necháme na jejich volbě, a také na vybrané biblické osobě. Žákům k jejich práci dáme k dispozici také Písmo svaté, aby si mohli dohledat potřebné informace. Při práci mezi skupinkami neustále procházíme, kdyby některá skupina potřebovala poradit. Veškeré provedení však necháváme

na jejich kreativitě. Do rohu archu každá skupinka napíše biblickou knihu, ze které informace čerpala.

Po zhotovení biblického rodokmenu každá skupinka svoji postavu odprezentuje. Zhotovené práce si můžeme vystavit v učebně nebo máme-li prostory, tak i v kostele.

Hodinu ukončíme krátkým rozhovorem, jak se jim dařilo při zpracování rodokmenu svém a rodokmenu biblickém. Který se jim tvořil líp a co je při tom zaujalo, zda načerpali nějaké nové informace apod.

6.1.4 Rituály v rodině

Cíl:

Žák definuje, co je to rituál a dokáže analyzovat rituály, které se slaví u něj v rodině.

Pomůcky:

- aktivita v aplikaci „Learning apps“¹⁵⁴
- papír velikosti A4
- tablety nebo PC
- kartičky na pozvánky
- kreslicí potřeby

Provedení hodiny:

Na úvod hodiny žáci dostanou tablety nebo počítače, kde budou mít připravenou aktivitu na začátek hodiny v podobě křížovky, která v sobě ukrývá téma dnešní hodiny. Po vyluštění se s dětmi bavíme na dané téma, tedy co je to rituál – co to je a jak by žáci rituál popsali? Rituál pochází z latinského slova, které znamená obřadný, alespoň tak to píše sociologický slovník. Rituál nám vyjadřuje nějaké chování, které se týká jak jednotlivců, tak i skupin a je založen na tradici, to znamená, že se opakuje.

Žákům rozdáme papíry a necháme je, aby si vzpomněli, jaké rodinné rituály mají oni doma, a jestli se jich účastní všichni členové rodiny. Následně si vyberou jeden, který představí, nejlépe pantomimou, ostatním spolužákům.

Následně si s žáky povyprávíme, co na své listy papíru napsali, jaké rodinné rituály doma prožívají. Připomeneme jim, že jakýmsi rodinným rituálem je například i společná modlitba před jídlem nebo před spaním. S žáky si dále povídáme, že například i čtení knihy před spaním je takový rituál. Možná dříve, když byli malí, tak jim četli rodiče před spaním pohádky – to je také rituál, a nyní si třeba čtou žáci sami. Rituálem může být i třeba pusa rodičům na dobrou noc. Rituály se nemusí opakovat každý den, ale mohou se prožívat i jednou

¹⁵⁴ Viz Příloha 4.

za rok. Takovým ročním rituálem je slavení vánočních a velikonočních svátků nebo slavení narozenin.

Nyní utvoří žáci skupinky a ve skupinkách si povypráví, jak doma slaví Vánoce nebo Velikonoce. Jejich úkolem bude porovnat mezi sebou ve skupince, jestli se slavení svátků v rodinách liší nebo jestli je prožívají všichni stejně. Na závěr, kdy už si ve skupince všichni všechno sdělili, každá skupinka zvolí svého mluvčího, který shrne a přednese před třídou, v čem se slavení svátků ve skupinkách lišilo a v čem se členové skupiny shodovali.

Velkým rituálem je například prožívání přijetí svátostí. Jestliže někdo v rodině přijme svátost křtu, biřmování nebo jde poprvé ke svatému přijímání, ve většině případů se sejde celá široká rodina, a tyto chvíle prožívají společně. Nejprve v kostele a následně u společného stolu u svátečního obědu. Jestliže mluvíme o svátostech, nesmíme zapomenout na slavení svatby.

Žáci si vyberou nějaký svůj oblíbený rituál, a vytvoří si na něj pozvánku. Tvořit můžou dle situace na papír nebo na počítači, dle možností a svých představ.

6.2 Návrh výukového plánu do hodin náboženství pro sedmou třídu

Téma	Výstupy	Počet hod.
Role v rodině	Žák si uvědomuje vlastní postavení v rodině, nachází své přednosti a využívá je ve svém životě. Žák přijímá sám sebe se svými klady i zápory.	2
Společný život a volný čas	Žák se zapojuje do společného života rodiny, podílí se svými nápady na společně tráveném volném čase v rodině.	1

Tabulka 12: Návrh tematického plánu Náboženství, implementace průřezového tématu Rodina pro sedmou třídu

V sedmé třídě se nám rodina začíná vyskytovat i v učebnicích náboženství. A tak můžeme při vyučování využít učebnic, které nám nabízejí témata Rovnoprávnosti mužů a žen a Vzájemné doplňování mužů a žen.

V učebnicích občanské výchovy se vyskytuje ještě téma Počítání rodinného rozpočtu – to ponecháme jen do hodin občanské výchovy, kdy si žáci vypráví o různých příjmech a výdajích rodiny, a nemusíme toto téma ještě jednou rozebírat i v hodinách náboženství.

Hlavními tématy, která nám tedy v hodinách náboženství chybí, jsou Role v rodině a Společný život a volný čas. Proto se také tato práce věnuje těmto tématům, o kterých považují za důležité se zmínit s žáky při hodinách náboženství.

6.2.1 Role v rodině

Cíl:

Žák si uvědomuje vlastní postavení v rodině, nachází své přednosti a využívá je ve svém životě. Žák přijímá sám sebe se svými klady i zápory.

Pomůcky:

- arch papíru velikosti A3
- pastelky, fixy
- lístečky papíru cca 5x5 cm
- svíčka a zápalky

Provedení hodiny:

Každý člen rodiny má svoji roli v rodině, své postavení. Tyto role jsou často vázány na náš příbuzenský vztah k ostatním členům rodiny. Aby bylo v rodině dobře, máme jeden druhého v úctě a hledáme, co bychom mohli na našem vztahu k ostatním zlepšit.

Každý žák dostane arch papíru velikosti A3. Jeho úkolem bude vytvořit si vlastní webovou stránku, která bude obsahovat požadované informace. Tyto informace napíšeme na tabuli, aby je žáci měli stále před očima. Požadovanými informacemi jsou otázky – co žáky baví, co dělají ve volném čase, co mají nebo nemají rádi, v čem si myslí, že jsou výjimeční a kdo má odvahu v čem potřebují pomoci. Co umím v celé rodině jenom já, a naopak co mi vůbec nejde, ale umí to sestra, bratr, maminka, tatínek.

Tyto práce žáci následně odprezentují. Aktivita by měla vést k přemýšlení nad tím, v čem mohu ostatním pomoci ať doma tak v kolektivu třídy. Žáci by tak lépe měli chápat, že každý z nás je jiný, každý z nás je originál. Každý z nás je jedinečný a nenahraditelný.

Na světě je spousta lidí, kteří nejsou se sebou spokojeni. Možná se to někdy stane i nám, že nám vadí, že máme vlasy rovné a chceme je vlnité nebo máme oči modré, ale toužíme po černých anebo naopak. Každý z nás je však jedinečný nejenom svými vlastnostmi, ve kterých vynikáme, ale také svým vzhledem.

Každý sám zkusí popřemýšlet a napsat na papír, co má na sobě rád a co mu na sobě samém vadí, například nějakou špatnou vlastnost, na které se bude každý z nás snažit dál pracovat, abychom ji minimalizovali. Žáci, kteří se budou chtít podělit o své klady i zápory, je můžou říct i ostatním. Na nikoho se nebude tlačit, aby mluvil, toto rozhodnutí necháme plně na něm.

Po přečtení či nepřečtení lístečků se svými klady i zápory si všichni sedneme do kruhu. Doprostřed kruhu dáme svíčku a tyto lístečky spálíme. Musíme však dávat pozor, aby se žádný žák nezranil nebo něco nepodpálil.

Na závěr hodiny si společně zdůrazníme, že ať jsme jakýkoliv, přesto nás mají naši blízcí příbuzní i naši kamarádi rádi: Přijímají nás takové, jací jsme, a hlavně všichni jsme Boží děti, které má rád Bůh.

Žáci se klasickým rolím v rodině věnovali společně v hodině občanské výchovy, proto je tato hodina spíše věnovaná samotným žákům, aby našli svou roli a to, v čem se jim dařilo. Proto i poslední aktivita, která je bude čekat, se bude věnovat jejich osobnostem.

Na první řádek všichni napíší své jméno, na druhý řádek napíšeme dvě přídavná jména, která nás nejvíce vystihují. Na třetím řádku jsou tři slovesa, která se k naší postavě nejvíce hodí. Na čtvrtém řádku je uvedena věta, která nás nejvíce vystihuje o čtyřech slovech. Poslední pátý řádek je libovolný slovní druh, který je jakýmsi synonymem prvního řádku.¹⁵⁵

Tuto aktivitu si vyzkouší ještě jednou, tentokrát jej napíší o svém spolužákovi, se kterým navštěvují hodiny náboženství. Postupujeme úplně stejně, jen s rozdílem, že nyní nepíší o sobě, ale o svém kamarádovi.

Jestli někdo bude chtít, může tuto svou práci přečíst před ostatnímu. Žáků se zeptáme, který pětílístek se jim tvořil líp, zda na svoji osobu nebo na osobu svých kamarádů.

¹⁵⁵ SIEGLOVÁ, Dagmar. *Konec školní nudy: didaktické metody pro 21. století*. Praha: Grada, 2019. s. 458.

6.2.2 Společný život a volný čas

Cíl:

Žák se zapojuje do společného života rodiny, podílí se svými nápady na společně tráveném volném čase v rodině.

Pomůcky:

- kartičky s různými činnostmi¹⁵⁶
- Arch papíru A3
- Pastelky, fixy, prašné křídly

Provedení hodiny:

Žáci dostanou kartičky s různými druhy činností. Ve skupině mají rozdělit, zda tyto činnosti patří do volného času nebo ne. Je na dětech, jak si tyto činnosti rozdělí, zda si je zařadí do volného času či nikoliv.

Po roztřídění kartiček ve skupinách žáci společně diskutují o tom, co je to volný čas, a jak volný čas můžeme trávit společně v rodině. Dále zda doma, v rodině, nějak tráví volný čas, nebo ne, a jestli ano, tak jakým způsobem a jak často.

Při této příležitosti si žáci připraví pantomimu a předvedou ostatním, kterou činnost nejraději doma dělají. Ostatní hádají, co spolužák předvádí.

Snad ve třídě zazní i společné hraní společenských her. Jestliže ani jednou nezazní vyučující se zeptá, zda doma žáci rádi hrají nějakou společenskou hru. To totiž bude úkolem této hodiny.

Žáci dostanou k dispozici papír A3 na který každý sám navrhne nějakou společenskou hru. Než začnou pracovat, společně si dáme pravidla, jak takovou společenskou hru vytvořit, a na co si dát pozor. Tyto pravidla však zkusí vymyslet sami žáci, např. promyslet si, jaká bude

¹⁵⁶ Viz Příloha 5.

trasa, když si dám na políčko – vrat' se o dvě políčka zpět, nesmím tam mít políčko posuň se o dvě políčka vpřed atd.

S žáky si při přípravě hry vyprávíme, kdy tráví doma společně nejvíce času – většinou se jedná o neděli. A tak nastává otázka, proč zrovna v neděli. Neděle je den odpočinku. Den, kdy doma nepracujeme, a trávíme jej společně. Proč však slavíme právě neděli? Neděle je den, kdy Ježíš vstal z mrtvých, proto oslavujeme neděli, a ne například středu či jiný den. Najdeme odkaz na odpočinek i ve Starém zákoně? Bůh také sedmý den odpočíval, odpočíváme tedy i my. Vždy však necháme co nejvíce mluvit žáky, doplňujeme jen tehdy, kdy už nám nikdo neodpovídá.

Po zhotovení vlastní společenské hry si je žáci navzájem představí, a také naplánují, kdy si s rodiči vytvořenou hru zahrají.

6.3 Návrh výukového plánu do hodin náboženství pro osmou třídu

Téma	Výstup	Počet hod.
Partnerství	Žáci pracují s představou svého budoucího partnera, diskutují o svém budoucím partnerském životě a o tématu předmanželské čistoty.	2

Tabulka 13: Návrh tematického plánu Náboženství, implementace průřezového tématu Rodina pro osmou třídu

V hodinách občanské výchovy se nám toho v tomto ročníku moc na téma rodina nevyskytuje. Více hodin na téma rodiny se nyní objevuje v učebnicích náboženství. Proto se dají případně využívat tyto učebnice.

Co však v hodinách náboženství chybí, a v čem by se dalo navázat na hodiny občanské výchovy, je téma Partnerství, které tedy předkládá i tato práce. Žáci se nebudou věnovat jenom tomu, jak by měl asi ideální partner vypadat, ale také opomíjenému tématu předmanželské čistoty, a s tím také spojené v dnešní době tolik oblíbené manželství na zkoušku.

6.3.1 Partnerství

Cíl:

Žáci pracují s představou svého budoucího partnera, diskutují o svém budoucím partnerském životě a o tématu předmanželské čistoty.

Pomůcky:

- 2 archy balicího papíru
- fixy
- tablety
- v případě, že žáci nemají svoje sešity, papír A4 na poznámky

Provedení hodiny:

Na úvod hodiny položíme dětem otázku, jaký je rozdíl mezi kamarádstvím a partnerstvím. Společné postřehy napíšeme na tabuli.

Žáky rozdělíme na dvě skupiny – hochy a dívky. Úkolem každé skupinky je domluvit se a navrhnout, jaký by měl být ideální partner – partnerka. Po cca 15 minutách každá skupinka představí svůj ideál. Každá skupinka však také povypráví, zda s danou vlastností souhlasili všichni nebo jak vlastně hledání ideálu ve skupince probíhalo.¹⁵⁷

Žáky nejprve necháme, aby pracovali bez jakéhokoliv upozornění, co by měli na ideálním partnerovi hledat. Při prezentování svého ideálu se zaměříme na vyprávění, zda žáci více upřednostňují vzhled, nebo povahové vlastnosti. Položíme tedy na závěr otázku, proč zrovna upřednostnili jednu či druhou stránku, a tím vytvoříme společnou diskusi, jestli je důležité, aby ideální partner byl například modrooký blondák nebo partnerka krásná vysoká dívka s dlouhými vlasy a ideálními mírami, nebo jsou spíše důležité ty osobnostní vlastnosti.

¹⁵⁷ Nápadník SCIO, Inkluzivní škola. *Inkluzivní škola [online]*. Dostupné z: <https://inkluzivniskola.cz/napadnik-scio>. [cit. 30.3.2023] s. 89.

Jestli se žáci nejprve zaměřili na vzhled, nyní, ve společné diskusi se pokusíme společně najít požadované osobnostní vlastnosti našeho protějšku.

Jestliže to v hodině nezaznělo, zeptáme se žáků, zda je důležité, aby byl jejich protějšek věřící. Zahájíme diskusi, jestli je to důležité, nebo není. Veškeré jejich rozhodnutí si však musí obhájit, ostatní žáci na to mohou vhodně reagovat, hledat další otázky a odpovědi na toto téma.

Vysvětlili jsme si, jak by měl vypadat náš ideální partner, jaké má mít vlastnosti. Nyní bude úkolem žáků, aby vymysleli křížovku, která se týká partnerství.

2. hodina

Na úvod si zopakujeme, jaký je rozdíl mezi kamarádstvím a partnerstvím, a jaké má mít vlastnosti ideální partner.

Žáky rozdělíme do skupinek, nejprve po dvojicích. Budou mít k dispozici tablety, popřípadě počítače v počítačové učebně. Jako zadání nového pojmu dostali téma „manželství na zkoušku“. Ve dvojicích si zkusí najít všechny informace na toto téma. Asi po deseti minutách ukončíme hledání a sdělíme si vše, co žáci našli, a pojí se se zadaným tématem.

Jestliže již máme objasněno, co je to manželství na zkoušku, popřípadě vyučující doplnil další informace, spustíme diskusi, zda je vhodné, aby mladí lidé podstupovali život v manželství na zkoušku. Nejprve necháme žáky, aby diskutovali sami, pokud již k tématu nikdo nic nemá, vstoupí do diskuse vyučující a přečte článek č. 80¹⁵⁸ z papežské exhortace Jana Pavla II. *Familiaris consortio*. Po přečtení úryvku si s žáky ještě jednou všechno probereme z pohledu katolické církve.

¹⁵⁸ Viz Příloha 6

6.4 Návrh výukového plánu do hodin náboženství pro devátou třídu

Téma	Výstup	Počet hod.
Manželství	Žáci diskutují o problémech dnešní doby jako je používání antikoncepce. Mají úctu k nenarozenému životu a hledají cestu pro lidi, kteří se dostávají do situace nechtěného těhotenství.	2
Registrované partnerství	Žák zná postoj církve k registrovanému partnerství, má pochopení pro život homosexuálů.	1

Tabulka 14: Návrh tematického plánu Náboženství, implementace průřezového tématu Rodina pro devátou třídu

Kdybychom se podívali na počet témat, která se věnují rodině v různých ročnících, zjistíme, že devátá třída je v hodinách občanské výchovy na toto téma nejaktivnější. Téma rodiny však nacházíme také v učebnicích určených do výuky náboženství.

Můžeme tedy určitá témata krásně propojit. Například Práva a povinnosti v rodině se nám krásně prolínají do tématu Rovnoprávnosti mužů a žen, anebo s tématem Rodina dříve a dnes, kde vidíme posun postavy ženy v rodině kdysi a nyní.

Tématu Finančního zabezpečení rodiny ponecháme opět jen čas, který je tomu věnován v hodinách občanské výchovy. Tím se nám tedy výběr pro návrh hodin značně zúžil.

Tento návrh hodin se tedy bude věnovat Manželství, ale tentokrát již ne jako uzavření sňatku, ale spíše jedné z úloh manželství, a to její reprodukční funkci. S tím také souvisí ochrana nenarozeného života. Což je v učebnicích náboženství celkem opomíjené téma. I když něco nalezneme i v učebnici Jiřího Plhoně, který se této problematice také věnuje.

Druhým tématem je téma Registrované partnerství, což v učebnicích náboženství pro jejich zastaralost nenalezneme vůbec. Žáci se přesto s tematikou registrovaného partnerství setkávají, ale mají k dispozici jen jeden pohled. S pohledem, jakým se na tuto problematiku

dívá katolická církev, se ale žáci ve škole nesetkávají. Proto je dalším tématem toto vcelku diskutované téma.

6.4.1 Manželství

Cíl:

Žáci si zopakují své znalosti o manželství, mají úctu k nenarozenému životu.

Diskutují a volí vhodné komunikační strategie.

Pomůcky:

- fix nebo křídly na tabuli, pokud nemáme tabuli – arch papíru
- archy papíru velikosti A3 nebo balící papír
- fix – zelený a červený
- tablety nebo počítače

Provedení hodiny:

Úvod hodiny: myšlenková mapa na téma MANŽELSTVÍ – žáci napíší vše, co si pamatují z předchozích let na toto téma. Jednotlivé postřehy si s žáky projdeme, každý si obhájí svoji poznámku, kterou na tabuli napsal. Vyučující, pokud to na tabuli nenalezne, může doplnit – kdo manželství uzavírá – muž a žena; kde se manželství uzavírá, nerozlučitelnost manželství.

Manželství má několik funkcí, jednou z nich je reprodukční funkce. S touto funkcí souvisí antikoncepce. Žáci s vyučujícím si sednou do kruhu, uprostřed kruhu bude ležet balící papír s nápisem „ANTIKONCEPCE“. Tento papír bude rozdělen na polovinu. Na jedné straně bude velký červený nápis „NE“ a na druhé straně velký modrý nápis „ANO“. S žáky budeme diskutovat, jaký mají názor na antikoncepci. Žáci své postřehy píšou na plakát. Všechny názory

žáků, které jsou pro, žáci píší modře, všechny názory, které jsou proti, píší červeně. Každý žák se může k názoru vyjádřit.

A co na antikoncepci říká katolická církev? Utvořte skupinky po čtyřech. Do každé skupiny dostanete text z Katechismu katolické církve, konkrétně čl. 2370, Tento článek si přečtete a zkuste se zamyslet, jaký je hlavní důvod, proč se katolická církev staví proti antikoncepci.

Žáci ve skupinkách zůstanou a nacvičí scénku, kdy se kamarádka rozhodne pro nějakou antikoncepční metodu a oni se jí snaží antikoncepci rozmluvit.

2. hodina

Na úvod hodiny si zopakujeme všechno, co víme o antikoncepci a zda je vhodná či nikoliv. Proč ji používat nebo nepoužívat. Po krátkém zopakování tématu antikoncepce rozdělíme žáky do skupin.

Do každé skupinky dáme arch papíru velikosti A3. Úkolem skupinek bude společně vytvořit myšlenkovou mapu, kde bude napsáno – z jakého důvodu ženy podstupují umělé přerušování těhotenství, zároveň, při nalezení problému, proč tento zákrok podstupují. Žáci se pokusí najít řešení problému, aby ženy tento zákrok nepodstupovaly. Dalším úkolem bude zjistit, jaké následky může mít dobrovolné přerušování těhotenství. Ke své práci mohou žáci používat tablety, aby si mohli případné informace najít na internetu.

Žáci si tentokrát sami vyhledají, jak se na umělé přerušování těhotenství dívá církev. K dispozici mají různé dokumenty a vybrané encykliky. Tím docílíme, že si žáci vyberou, z čeho budou čerpat informace.

Po zpracování svých poznámek spojíme vždy dvě skupinky dohromady, a na závěr o dané problematice diskutuje celá třída.

Po společné diskusi žáci napíší – ručně, nebo na počítači, nebo na tabletu dopis své kamarádce, která o umělém přerušování těhotenství uvažuje. Co by jí žáci poradili, co má dělat, a jak se má zachovat. Jestli žáci budou chtít, můžeme si dopisy přečíst.

6.4.2 Registrované partnerství

Cíl:

Žák zná postoj církve k registrovanému partnerství, má pochopení pro život homosexuálů.

Pomůcky:

- pracovní list¹⁵⁹

Provedení hodiny:

Žákům rozdáme pracovní listy, na kterém je uvedeno pár vět, ne všechny jsou však pravdivé. Tyto věty si žáci přečtou a vyberou ty, které se zakládají na pravdě. Ve skupince následně proberou, které věty si myslí, že jsou pravdivé, a z těchto vět, na kterých se skupinka shodne, utvoří větu, která vystihuje jejich poznámky.

Věty napíší všechny skupinky na tabuli, a společně celá třída shrne všechny vytvořené vzniklé věty. Zhodnotí, zda se v něčem schází nebo rozchází, a společně prodiskutují, jak by to mohlo být správně.

Na pracovním listu jsou dva články z papežské exhortace papeže Františka *Amoris Laetitia*. Žáci si tyto dva články přečtou každý sám. Po přečtení společně ve skupince probereme všechny postřehy, které z těchto dvou článků plynou. Jak se tedy chovat k lidem s homosexuálními sklony.

Závěrem hodiny téma registrovaného partnerství probereme všichni dohromady. Církev sice nedává možnost uzavírání homosexuálních sňatků, ale k těmto lidem se neotáčí zády, spíše naopak.

¹⁵⁹ Viz Příloha 7

Závěr

Rodina, velký dar pro celý svět. Rodina byla stvořena k Božskému obrazu a k Bohu zase směřuje.¹⁶⁰ Rodina je společenství lidí, jenž s nimi žijeme, vyrůstáme, stárneme. Rodina je základem celého světa. Předložená diplomová práce se tematice rodiny věnuje z pohledu průřezových témat, a to konkrétně nakolik je problematika rodiny reflektována v hodinách náboženství a v hodinách občanské výchovy. V návaznosti na stanovené cíle pak práce, po stručné teoretické charakteristice problematiky, předkládá analýzu, nakolik se témata překrývají a kde naopak soulad chybí, kde je možné navázat například v hodinách náboženství na vědomosti a dovednosti z hodin občanské výchovy a naopak. V návaznosti pak práce navrhuje tematické celky pro jednotlivé ročníky a předkládá možné konkrétní předložení témat v hodinách.

V úvodních kapitolách práce je předložen zevrubný teoretický úvod do problematiky. Je zde představena rodina a její charakteristika pohledem státu a římskokatolické církve a také různým rodinným soužitím. Dále je to charakteristika různých průřezových témat a charakteristice předmětů občanské výchovy a výuky náboženství a analýze učebnic do těchto předmětů.

V návaznosti na teoretické pozadí práce je pak v návazných kapitolách představena podrobná analýza učebnic do hodin občanské výchovy a hodin náboženství z hlediska zpracování tématu rodiny. V jednotlivých tabulkách je představena analýza tématu rodiny z pohledu jednotlivých ročníků, následně všeobecný přehled jednotlivých témat, aby bylo patrné, kde se jednotlivá témata střetávají, jestli vůbec se někde prolínají a na závěr je uveden pohled na témata rodiny z pohledu průřezových témat. Z analýzy nám vyplývá, že téma rodiny se ve vyučování občanské výchovy ocitá celkem často, ale v učebnicích náboženství toto téma ve většině případů chybí.

Dle vypracovaných analýz pro učebnice jednotlivých předmětů a ročníků je v závěrečné šesté kapitole vypracován návrh konkrétního výukového plánu do hodin náboženství a občanské výchovy, záleží na přístupu pedagoga v dané výuce. Jednotlivé návrhy pro dané

¹⁶⁰ BONETTI, Renzo, Rodina jako velký dar církvi a světu. Brno: Akademie kanonického práva, 2019. s. 14.

ročníky jsou vypracovány dle toho, nakolik dané téma chybí v učebnicích náboženství, a jsou doplněny různými aktivitami pro žáky v těchto hodinách.

Naše analýza téma Rodina v hodinách náboženství a občanské výuky není vyčerpávající a také návrhy hodin jsou pouze základním vodítkem, neboť na toto téma by se dalo nahlížet ze spousty pohledů. Navrhovaný celek je jenom návrhem, který se vždy musí ještě přizpůsobit konkrétní vyučované skupině a také pedagogovi, který bude tento celek využívat. Může se stát, že některá témata skupinu zaujmou natolik, že se mu bude věnovat daleko více času, než je navrhováno, a některá témata naopak žákům nesednou a daný čas se bude přizpůsobovat tomu určitému kolektivu. Dále bude záležet na spolupráci mezi pedagogy obou vyučovacích předmětů, na jejich domluvě a vzájemné spolupráci. Je však stále důležité sledování a přizpůsobování pedagogů na různý vývoj odpovědí na různé otázky ohledně rodinných témat. Tak jako jde dopředu věda, stejně tak se mění pohledy na různé situace, které nás obklopují. Svůj pohled nemění jenom stát, ale prostřednictvím času se mění také pohled římskokatolické církve.

Pohled žáků na danou problematiku rodiny ovlivňují také jejich dřívější poznatky, které získávali jak výchovou, tak i sociálním prostředím a informacemi, které je obklopují. Tyto jejich rozmanité pohledy na toto téma přinášejí nespočet možností pro další využití jak v hodinách náboženství, tak v hodinách občanské výchovy, ale především přidávají další podněty k diskusi, a to nejen ve skupině, ale i ve společném rozhovoru s pedagogem. Pro lepší rozvíjení tohoto tématu v hodinách může tedy přispívat i tato má práce a podklady v ní připravené.

Předložená práce se věnuje tématu rodiny v hodinách náboženství a občanské výchovy. Přináší analýzu učebnic obou předmětů, které se tomuto tématu věnují a předkládá několik návrhů hodin, které se zabývají jednotlivými částmi problematiky tématu rodina. Tyto návrhy jsou využitelné jak v hodinách občanské výchovy, tak v hodinách náboženství a nabízí příležitost tyto předměty vzájemně propojovat. Zároveň se práce může stát podkladem pro hlubší rozpracování jednotlivých témat s ohledem na důležité propojování učiva s reálnou situací žáků.

Bibliografie

- *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad*. 17. vydání (4. opravené vydání). Praha: Česká biblická společnost, 2021. ISBN 978-80-7545-111-8.
- *Direktorium pro katechezi*. Přeložil Hana BENEŠOVÁ, přeložil Marta HANUŠOVSKÁ. V Praze: Karmelitánské nakladatelství, 2022. Dokumenty (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7566-312-2.
- *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.
- *Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice*. Praha, 2021.
- Duchovní péče o homosexuální sklony: pokyny pro pastorači.
- FRANTIŠEK. Encyklika *Arcanum divinae sapientiae*. In SKOČOVSKÝ, Karel, ed. *Enchiridion dokumentů církve o manželství, rodině a důstojnosti lidského života. III*. Brno: Akademie kanonického práva, 2018. ISBN 978-80-906945-7-6.
- FRANTIŠEK. Posynodální apoštolská exhortace *Amoris laetitia*. Praha: Paulínky, 2016. ISBN 978-80-7450-225-5.
- František. *Evangelii gaudium: Radost evangelia: apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě*. Praha: Paulínky, 2014. ISBN 978-80-7450-118-0.
- HOLUBOVÁ, Renata a kol. Průřezová témata. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3332-5. str. 6.
- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.
- JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *Familiaris consortio*. Praha: Zvon, 1992. ISBN: 80-7113-161-X.
- KALHOUS, Zdeněk. OBST, Otto. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X.
- *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-473-3.
- *Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vyd. s věc. rejstř.* Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-7113-082-6.
- *Kompendium sociální nauky církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7195-014-1.

- LEV XIII. Encyklika *Arcanum divinae sapientiae*. In SKOČOVSKÝ, Karel, ed. *Enchiridion dokumentů církve o manželství, rodině a důstojnosti lidského života. I*. Brno: Akademie kanonického práva, 2018. ISBN 978-80-906945-7-6.
- *Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1.–9. ročníku základní školy*. 2004.
- PASTOROVÁ, Markéta, Doporučené očekávané výstupy, Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2011. ISBN 978-80-87000-76-2 .
- RAUSCHER, Anton. Znovuobjevení rodiny. Brno: CDK, 1996. str. 27-29.
- SRB, Vladimír, kolektiv, Jak na osobnostní a sociální výchovu? Praha: Projekt Odyssea, 2007. ISBN 978-80-87145-00-5.
- SLAVÍK, Michael, Manželství – od snů k realitě. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1998.
- SULLEROT, Évelyne. *Krise rodiny*. PRAHA: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-647-3.
- ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar, Pedagogika. Havlíčkův Brod: Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s., 2019. ISBN 978-80-1190-9.
- VALIŠOVÁ, Alena. KOVAŘÍKOVÁ, Miroslava. Obecná didaktika. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-3249-2.
- *Zákon o rodině: s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. Praha: Linde, 2011. ISBN 80-7201-517-6.
- 115/2006 Sb. Zákon o registrovaném partnerství. Zákony pro lidi – Sbíрка zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 5. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-115>.

Seznam použitých učebnic

Učebnice občanské výchovy

- Hravá občanská výchova pro 6. ročník, Praha: TakTik, 2017.
ISBN 978-80-7563-046-9.
- Hravá občanská výchova pro 9. ročník, Praha: TakTik, 2017.
ISBN 978-80-7563-049-0.
- Výchova k občanství 6. ročník, Brno: Nová škola, 2015. ISBN 978-80-7289-740-7.
- Výchova k občanství 7. ročník, Brno: Nová škola, 2015. ISBN 978-80-7289-718-6.
- Výchova k občanství 8. ročník, Brno: Nová škola, 2015. ISBN 978-80-7289-703-2.
- Výchova k občanství 9. ročník, Brno: Nová škola, 2014. ISBN 978-80-7289-598-4.
- Občanská výchova; Rodinná výchova pro 6. ročník, Plzeň: Fraus, 2003.
ISBN 80-7238-207-1.
- Občanská výchova; Rodinná výchova pro 7. ročník, Plzeň: Fraus, 2004.
ISBN 80-7238-325-6.
- Občanská výchova; Rodinná výchova pro 8. ročník, Plzeň: Fraus, 2005.
ISBN 80-7238-393-0.
- Občanská výchova; Rodinná výchova pro 9. ročník, Plzeň: Fraus, 2006.
ISBN 80-7238-528-3.

Učebnice náboženství

- SCHARRER, M. Společně objevujeme víru, Praha: Portál, 1991
- ZISLER, K. a kol. Rosteme ve víře. Praha: Portál, 1993
- FEINER, F. SCHRETTLE, A. Utvářet život. Praha: Portál, 1992
- MÜLLER, F.N., ZISLER, K. Věřit a žít. Praha: Portál, 1995
- MUROŇOVÁ, E., MUCHOVÁ, L. Utvářet život. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2009
- MUROŇOVÁ, E. Rosteme ve víře. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2006
- MUROŇOVÁ, E. Společně objevujeme víru. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2004

- PLHOŇ, Jiří. Vyznání víry. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2017. ISBN 978-80-87864-79-1.
- PLHOŇ, Jiří. Slavíme tajemství spásy. Brno: Kartuziánské nakladatelství
- PLHOŇ, Jiří. Radostná zvěst Nového zákona. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2011. ISBN 978-80-86953-81-6.
- PLHOŇ, Jiří. Poznáváme starý zákon. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2011. ISBN 978-80-86953-80-9.
- PLHOŇ, Jiří. To dělej a budeš žít. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2013.
- ORLOVSKÁ, Martina a Jana ŠARATOVÁ. *Napříč dějinami: vybrané kapitoly z dějin církve: učebnice náboženství*. [Olomouc]: Arcibiskupství olomoucké, 2022. ISBN 978-80-85396-11-9.

Seznam tabulek a grafů

Tabulka 1: Legenda.....	57
Tabulka 2: Přehled témat spojených s rodinou v učebnicích OV a Náb pro šestou třídu.....	57
Tabulka 3: Přehled témat spojených s rodinou v učebnicích OV a Náb pro sedmou třídu.	58
Tabulka 4: Přehled témat spojených s rodinou v učebnicích OV a Náb pro osmou třídu.	59
Tabulka 5: Přehled témat spojených s rodinou v učebnicích OV a Náb pro devátou třídu.	60
Tabulka 6: Přehled učebnic do občanské výchovy a náboženství	63
Tabulka 7: Přehled témat spojených s rodinou v učebnici OV a Náb z pohledu průřezového tématu OSV.....	64
Tabulka 8: Přehled témat spojených s rodinou v učebnici OV a Náb z pohledu průřezového tématu Výchova demokratického občana	66
Tabulka 9: Přehled témat spojených s rodinou v učebnici OV a Náb z pohledu průřezového tématu Multikulturní výchova.....	67
Tabulka 10: Přehled témat spojených s rodinou v učebnici OV a Náb z pohledu průřezového tématu Mediální výchova.....	68
Tabulka 11: Návrh tematického plánu Náboženství, implementace průřezového tématu Rodina pro šestou třídu.....	70
Tabulka 12: Návrh tematického plánu Náboženství, implementace průřezového tématu Rodina pro sedmou třídu.....	80
Tabulka 13: Návrh tematického plánu Náboženství, implementace průřezového tématu Rodina pro osmou třídu	85
Tabulka 14: Návrh tematického plánu Náboženství, implementace průřezového tématu Rodina pro devátou třídu	88

Přílohy

Příloha 1 – Svatba

Příloha 2 – Hierarchie v církvi – aplikace

Příloha 3 – Svatá rodina x rodina v dnešní době

Příloha 4 – Křížovka manželství

Příloha 5 – Lístičky s aktivitami

Příloha 6 – Manželství na zkoušku

Příloha 7 – Registrované partnerství

Uzavření sňatku v kostele

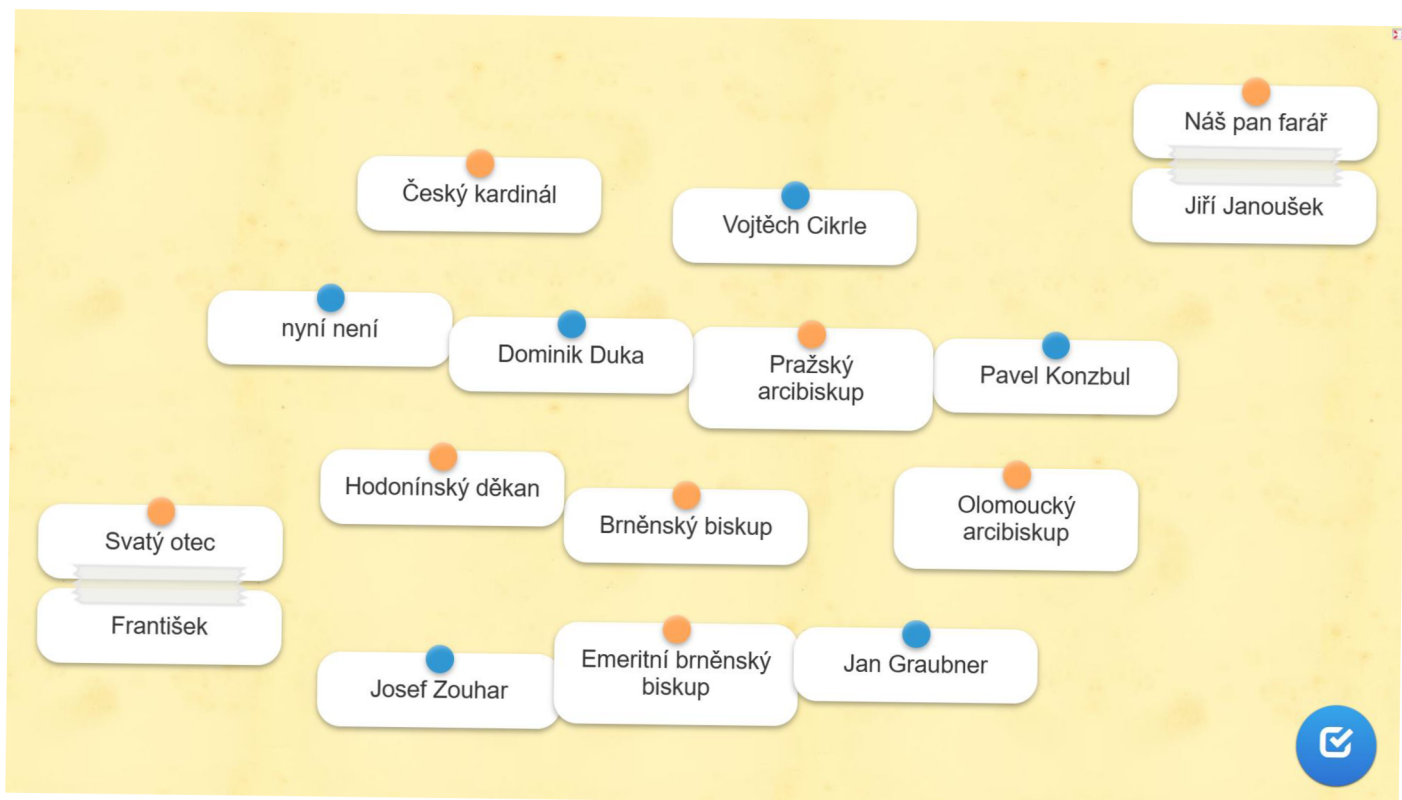
- ❖ na internetu vyhledej, manželský slib, který si snoubenci navzájem dávají při oddavkách v kostele
- ❖ zkuste si najít, popřípadě dejte dohromady ze svých osobních zkušeností (využijte ministranty), jak takový slib probíhá a nacvičte si scénku,

Uzavření sňatku na úřadě

- ❖ na internetu vyhledej, manželský slib, který si snoubenci slibují při oddavkách na obecním úřadě
- ❖ zkuste si najít, popřípadě dejte dohromady ze svých osobních zkušeností, jak takový slib probíhá a nacvičte si scénku,

Příloha 2

Aktivita v aplikaci

Příloha 3

Svatá rodina x rodina v dnešní době

Co mají společné Svata rodina a rodina v dnešní době

.....

.....

.....

.....

.....

V čem se liší Svata rodina a rodina v dnešní době

.....

.....

.....

.....

.....

Příloha 4

Křížovka do hodiny

Příloha 5

Lístičky s různými činnostmi

Mytí nádobí	Společný výlet s rodinou
Uklízení pokojíčku	Četba knihy
Zalévání květin	Procházka v přírodě
Dělání úkolů do školy	Příprava večere
Hraní her na PC	Dívání se na televizi
Společná modlitba	Návštěva kina
Společné pečení cukroví	Návštěva poutního místa
Ruční práce	Účast na mši svaté
Školní docházka	Návštěva kroužků

Žehlení prádla	Uklízení zahrady
Koupání v bazénu	Kreslení
Chození do práce	Účast na zkoušce scholy
Pomoc mamince s nákupem	Venčení psa
Úklid v kostele	Jít ven s přáteli

Příloha 6

Manželství na zkoušku

80. První neregulární, neobvyklá situace je to, co se nazývá "manželství na zkoušku". Mnozí by je dnes chtěli ospravedlňovat a přičítat mu jistou cenu. Ale už pouhý lidský rozum mluví proti němu. Ukazuje se, jak je nemožné provádět "pokusy" tam, kde jde o lidské osoby, jejichž důstojnost vyžaduje, aby byly vždy a výlučně cílem láskyplného sebedarování bez jakéhokoli časového nebo jiného omezení.

Církev pak nemůže s takovým modelem manželství souhlasit z dalších, jí vlastních pohnutek, vyplývajících z její víry. Tělesné darování se v pohlavním styku je reálný symbol sebeodevzdání celé osoby. Ale takové sebeodevzdání se může v přítomném řádu spásy opravdu uskutečnit jen silou nadpřirozené lásky, jakou dává Kristus. Dále je manželství mezi dvěma pokřtěnými osobami též reálným symbolem jednoty mezi Kristem a jeho církví, jednoty, která není dočasná nebo jen "na zkoušku", nýbrž znamená věčnou věrnost. Mezi dvěma křesťany může být proto jen nerozlučné manželství.

Vylíčená situace může být normálně vyřešena jen tenkrát, když byla lidská osoba od dětství za pomoci Kristovy milosti a beze strachu vychovávána k tomu, aby ovládala klíčící žádosti a osvojila si vůči bližním vztahy založené na pravé lásce. K tomu se nedospěje bez správné výchovy k opravdové lásce a k správnému užívání sexuality. Tato výchova se musí dít tak, aby uvedla lidskou osobnost po všech jejích stránkách, a tedy i s její tělesností, do plnosti Kristova tajemství.

Bude velmi užitečné pátrat po příčinách jevu "manželství na zkoušku" také v oblasti psychologické a sociologické, aby se našly prostředky k přiměřené nápravě.

Příloha 7

Registrované partnerství

1. Přečti si následující věty, ne všechny jsou však pravdivé, vyber si jen ty, které jsou pravdivé

- Registrované partnerství má v ČR stejný význam jako manželství
- Manželství se uzavírá mezi mužem a ženou
- Jestliže je ve vztahu registrovaného partnerství vychováváno dítě a vztah se rozpadá, stejně jako v manželství mají na dítě nárok obě vychovávající osoby
- Registrované manželství se uzavírá mezi mužem a mužem nebo mezi ženou a ženou
- Registrované partnerství se v ČR uzavírá od roku 2006
- V některých evropských zemích má svazek dvou osob stejného pohlaví stejnou váhu jako manželství
- Registrované partnerství nelze uzavřít v kostele
- Osoby žijící v registrovaném partnerství si nemohou osvojit děti z dětských domovů

2. Ve skupinkách si popovídejte o tom, které věty si myslíte, že jsou pravdivé a zkuste společně vytvořit závěr, jak byste jednou větou charakterizovali registrované partnerství

.....

.....

.....

250. Církev svůj postoj řídí podle Pána Ježíše, který se v bezmezném lásce obětoval za každého člověka bez výjimky. Spolu se synodálními otci jsem uvažoval o situaci rodin, které prožívají zkušenost, že mají ve svém středu osoby s homosexuální orientací, což není snadné pro rodiče, ani pro děti. Proto chceme především zdůraznit, že každého člověka bez ohledu na pohlavní orientaci je třeba respektovat v jeho důstojnosti, s úctou přijímat a pečlivě se vyhýbat „jakémukoliv náznaku nespravedlivé diskriminace,“ zvláště každé formě agrese a násilí. Ve vztahu k rodinám jde však o poskytnutí uctivého doprovázení, aby se těm, kdo mají

*homosexuální sklony, dostávalo nezbytné pomoci pro pochopení a plné uskutečnění Boží vůle v jejich životě.*¹⁶¹

251. Během diskuse o důstojnosti a poslání rodiny synodální otcové poznamenali, že „pokud jde o plány postavit svazky mezi homosexuálními osobami naroveň manželství, »neexistuje žádný základ, který by umožnil stanovit podobnost či analogie, a to ani vzdálené, mezi homosexuálními svazky a Božím záměrem s manželstvím a rodinou« “ a „je nepřipustné, aby byl na místní církve vyvíjen v této záležitosti nátlak a aby mezinárodní organizace podmiňovaly finanční pomoc chudým zemím tím, že zavedou zákony umožňující »manželství« mezi osobami stejného pohlaví.“¹⁶²

¹⁶¹ FRANTIŠEK. Posynodální apoštolská exhortace *Amoris lætitia*. Praha: Paulínky, 2016. čl. 250.

¹⁶² FRANTIŠEK. Posynodální apoštolská exhortace *Amoris lætitia*. Praha: Paulínky, 2016. čl. 251.